

TYRIMO „BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TENKINIMO ANALIZĖ“ REZULTATAI

Tyrimo vadovė
Raseinių PPT specialioji pedagogė metodininkė
Reda Jomantaitė

Raseiniai, 2007

TYRIMO TIKSLAS:

Įvertinti kaip tenkinami mokinių, besimokančių bendrojo lavinimo mokykloje, specialieji ugdymosi poreikiai.

TYRIMO UŽDAVINIAI:

1. Atskleisti bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių socialinę psichologinę charakteristiką.
2. Įvertinti specialiosios pedagoginės pagalbos lygį.
3. Įvertinti pagalbos šeimoje lygį.
4. Išanalizuoti ugdymo(si) turinio ir proceso pritaikymą tenkinti mokinių specialiuosius ugdymo(si) poreikius.
5. Išsiaiškinti pedagogų profesinės kompetencijos lygį.

TIRIAMIEJI (RESPONDENTAI)

Tyrimas atliktas Raseinių rajone. Tyrime dalyvavo 280 respondentų. Buvo pasirinktos 4 respondentų grupės:

- 111 rajono bendrojo lavinimo mokyklų pradinių ir vyresnių klasių mokytojų, ugdančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius (toliau – SUP turinčius mokinius);
- 53 klasių auklėtojai, kurių vadovaujamoje klasėje mokosi SUP turintys mokiniai;
- 50 SUP turinčių mokinių, besimokančių bendrojo lavinimo mokyklose;
- 66 tėvai, auginantys SUP turinčius vaikus, besimokančius bendrojo lavinimo mokyklose.

1. BENDROJO LAVINIMO MOKYKLŲ MOKINIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TENKINIMO ANALIZĖ

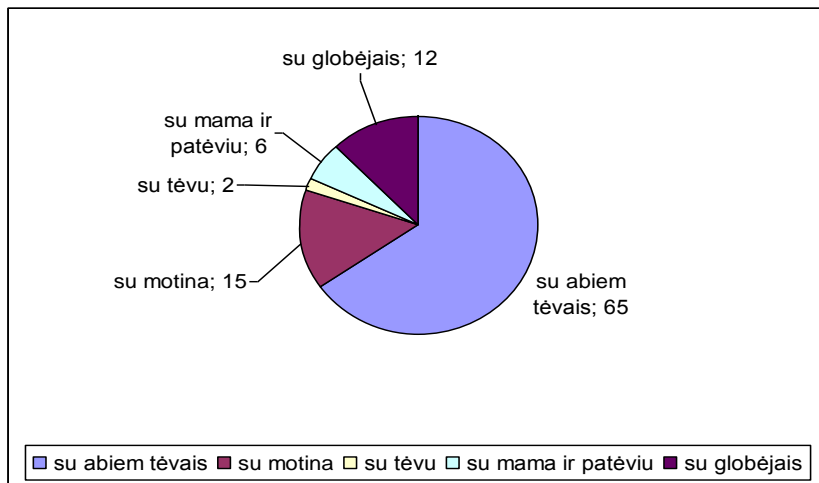
Vaikų, turinčių SUP, psichosocialinė charakteristika. Pateikti duomenys gauti iš struktūruoto interviu su SUP turinčių mokinių tėvais, pačiais vaikais, atlikus anketinę pedagogų apklausą. Siekta išsiaiškinti SUP turinčių mokinių šeiminių struktūrą, psichologinę charakteristiką, savijautą mokykloje. Kaip SUP turintiems vaikams sekasi bendrauti su bendraklasiais, mokytojais, tėvais. Kaip aktyviai SUP turintys mokiniai dalyvauja užklasinėje veikloje, kaip leidžia laisvalaikį.

Šeiminė struktūra.

Pateikti duomenys gauti iš struktūruoto interviu su SUP turinčių mokinių tėvais. Tyrimo rezultatai parodė, kad tik šiek tiek daugiau nei pusė visų SUP turinčių mokinių gyvena pilnose šeimose (65%), 17% yra iš vienišų tėvų šeimos (gyvena tik su motina arba tėvu), 12% auga globėjų šeimose (žr. 4 pav.). Kadangi nebuvo atlikta SUP turinčių mokinių bendraklasių šeiminių analizė, negalima teigti, kad SUP mokiniai žymiai dažniau gyvena nepilnose šeimose. Tačiau, 2003 m. Šiaulių universiteto atlikto tyrimo rezultatai (1)¹ rodo, kad tokia tendencija egzistuoja (minėto tyrimo duomenimis, 83% SUP mokinių bendraklasiai auga pilnose šeimose).

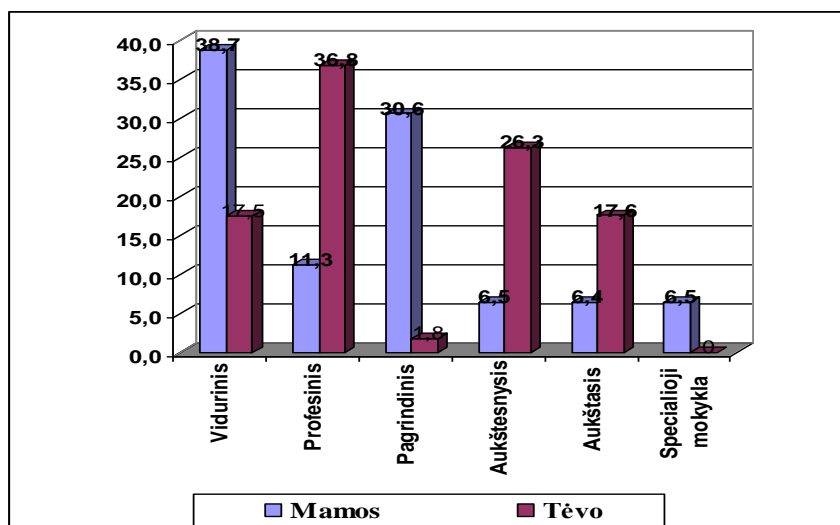
* Ališauskas A., Gerulaitis D. Bendrojo ugdymo klasėje besimokančių specialiųjų poreikių vaiko socialinės – psichologinės charakteristikos atskleidimas. Tyrimo ataskaita. Šiaulių universitetas, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2003.

4 pav. SUP turinčių mokinių šeimos sudėtis, %.

Beveik pusė SUP turinčių mokinių auga daugiavaikėse šeimose (49%), sudarytose vidutiniškai iš 5-6 asmenų.

Didžioji SUP turinčių mokinių tėvų dalis yra įgiję pagrindinį, vidurinį ar profesinį išsilavinimą (žr. 5 pav.). Aukštąjį išsilavinimą įgiję tik nedidelė SUP turinčių mokinių tėvų dalis (4,8% mamos ir 1,8% tėvai). Tuo tarpu Statistikos departamento 2006 metų duomenimis, aukštąjį išsilavinimą Lietuvos Respublikoje yra įgiję 14,4% vyrų ir 17,7% moterų.

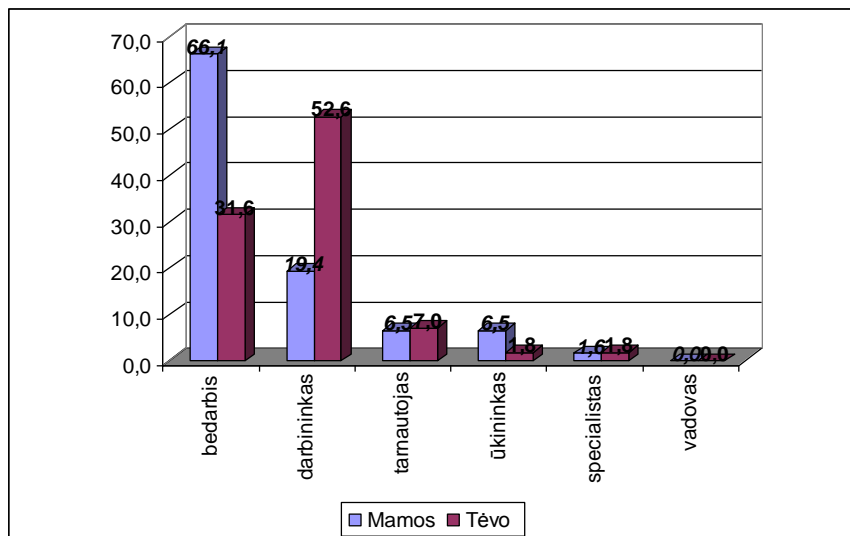

5 pav. SUP turinčių mokinių tėvų išsilavinimas, %.

Tėčiai dažniau nei mamos yra įgiję aukštesnįjį ar aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą, tuo tarpu mamos dažniausiai įgijusios pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą. Kadangi mokinių auklėjimu bei ugdymu šeimoje dažniau rūpinasi mamos nei tėvai, galima kelti hipotezę, kad SUP turintys mokiniai turi mažesnes pagalbos gavimo galimybes nei kiti bendraamžiai. Atsižvelgiant į tai, SUP turinčių mokinių tėvams būtina teikti intensyvią metodinę, konsultacinę pagalbą siekiant juos įgalinti padėti savo vaikams.

Didelė SUP turinčių mokinių tėvų dalis yra bedarbiai (66,4% motinos ir 31,6% tėvai). Tuo tarpu Raseinių darbo biržos 2007 m. spalio mėnesio duomenimis, rajone nedaro lygis tesudarė 3%. Vadinasi, tikėtina, kad SUP turinčių mokinių bendraklasių tėvai dažniau yra dirbantys nei SUP turinčių mokinių tėvai (žr. į 6 pav.). Be to, SUP turinčių mokinių motinos dvigubai dažniau yra

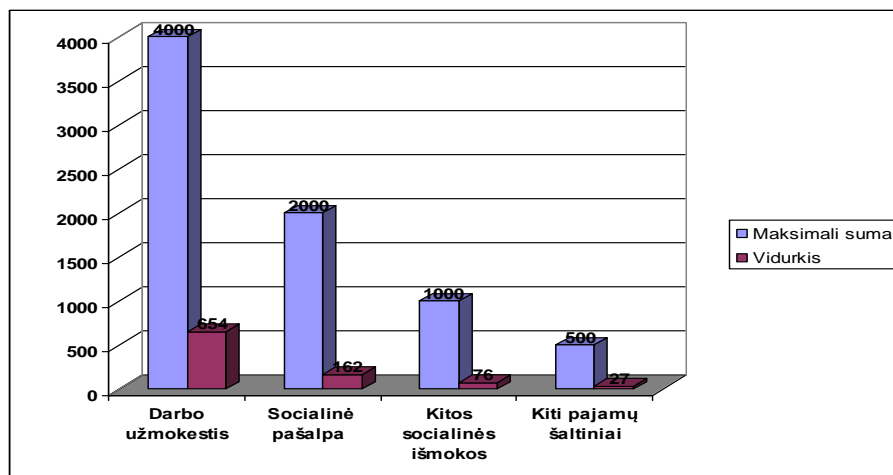
bedarbės nei tėvai. Didelė dalis SUP turinčių mokinių tėvų yra darbininkai (19,4% motinos ir 52,6% tėvai) ir tik nedidelė dalis yra tarnautojai ar specialistai (8,1% motinos ir 8% tėvai).

6 pav. SUP turinčių mokinių tėvų užimtumas, %

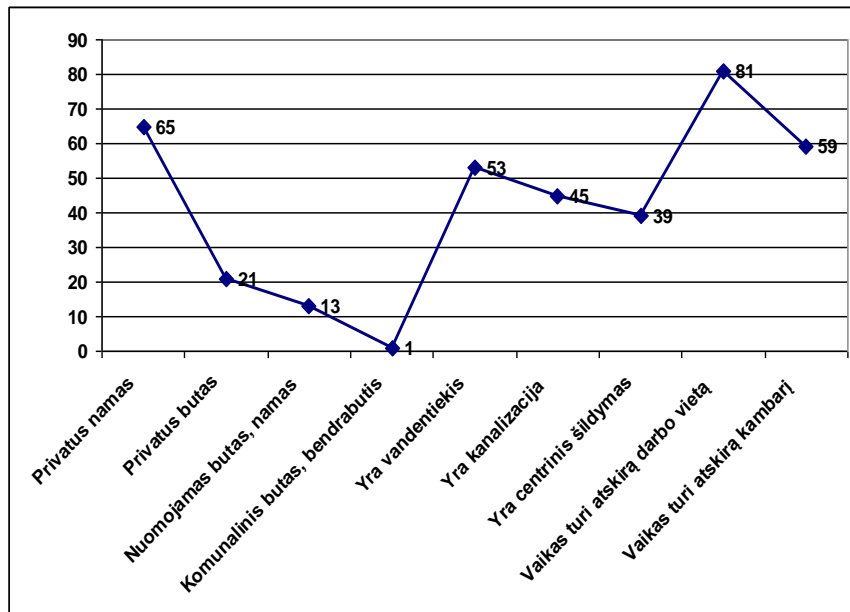
Gana didelė SUP turinčių vaikų šeimų dalis gyvena žemiau skurdo rizikos ribos. T.y. bendros SUP mokinių šeimos pajamos vidutiniškai 972, 00 Lt per mėnesį (maks. 4000,00 Lt) (žr. 7 pav.), tačiau žinant, kad beveik pusė šių šeimų yra daugiavaikės – tai labai menkos pajamos.

Pajamos vienam SUP mokinių šeimos nariui vidutiniškai sudaro 219, 00 Lt (maks. 1000,00 Lt), tuo tarpu Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos Respublikoje 2006 metais vienam namų ūkio nariui vidutiniškai per mėnesį teko 680,00 litai. Net 70% rajono ugdymo įstaigose besimokančių SUP turinčių mokinių gauna nemokamą maitinimą.

7 pav. Šeimų, auginančių SUP turinčius vaikus, pagrindiniai pajamų šaltiniai, Lt

Didžioji SUP mokinių dalis namuose turi patenkinamas gyvenimo ir ugdymo(si) sąlygas: šeši iš dešimties vaikų turi kambarį, tačiau juo dažniausiai dalinasi kartu su broliais ir seserimis. Visgi 1/5 neturi savo darbo vietos, namų užduotis ruošia ten, kur yra vietos – virtuvėje, bendrame kambaryje (žr. 8 pav.). Privatų namą dažniausiai turi kaime gyvenantys respondentai.

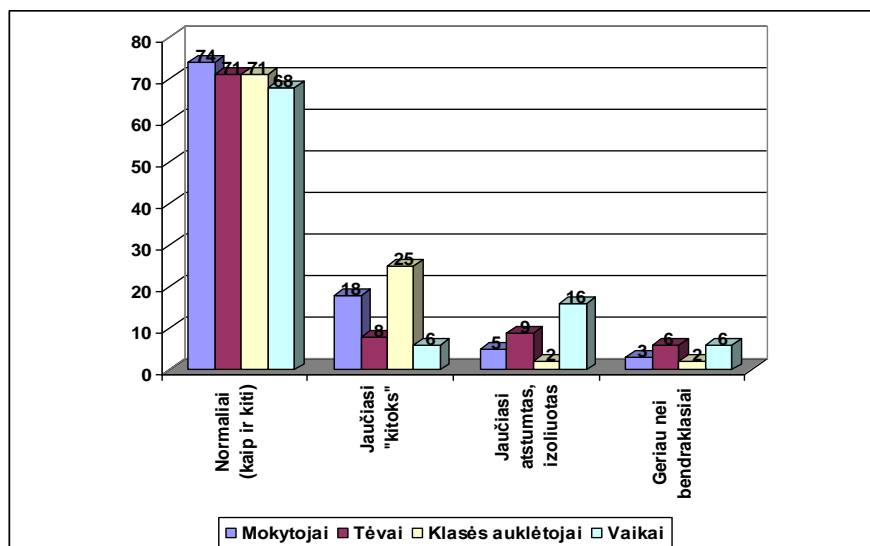
8 pav. SUP turinčių mokinių buitinės gyvenimo sąlygos, %

Apibendrinant galima teigti, kad SUP turinčių mokinių socialinis kontekstas skiriasi nuo jų bendraamžių. SUP turintys mokiniai dažniau gyvena nepilnose, bedarbių šeimose, šeimose, gaunančiose mažas pajamas ir t.t. Net penktadalis vaikų namuose neturi savo darbo vietas.

SUP turinčių mokinių psichologinė charakteristika. Savijauta mokykloje.

Pateikti duomenys gauti taikant struktūruotą interviu su mokiniu, mokinio tėvais bei anketinę dalyko mokytojo (- jų), klasės auklėtojo (- jų) apklausą.

Nors didžioji dalis visų tyrime dalyvavusių respondentų teigia, kad SUP turintys mokiniai klasėje jaučiasi pakankamai gerai (žr. 9 pav.) ar „normaliai“ (kaip ir kiti), tačiau labai svarbi ir ta dalis vaikų, kurie respondentų teigimu, jaučiasi atstumti, izoliuoti ar tiesiog „kitokie“.

9 pav. SUP turinčių mokinių savijauta klasėje, respondentų atsakymai %

Beveik penktadalis SUP turinčių mokinių teigia, kad klasėje jie jaučiasi atstumti, izoliuoti. Labiausiai vaikų teigimas apie atstumtumą, izoliaciją sutampa su tėvų atsakymais. Tuo tarpu tik labai maža dalis dalykų mokytojų ir klasės auklėtojų įvardija šią problemą.

Beveik kas penktas mokytojas ir kas ketvirtas klasės auklėtojas teigia, jog SUP turintys vaikai patys jaučiasi esą „kitokie“. Mokiniai ir jų tėvai mažiau nei pedagogai akcentuoja „kitoniškumą“, ypatingumą ar išskirtinumą. Koks kitoniškumo turinys, kurį jaučia ir nurodo vaikai?

Esminis koreliacinis ryšys egzistuoja tarp „kitoniškumo“ ir to, kaip dažnai SUP turintis mokinytis lankosi pas psichologą. Silpnas ryšys egzistuoja tarp „kitoniškumo“ ir SUP turinčio mokinio bendravimo su bendraklasiais (neranda bendros kalbos; yra pravardžiuojamas), su SUP turinčio vaiko savijauta (jaučiasi atstumtas, izoliuotas).

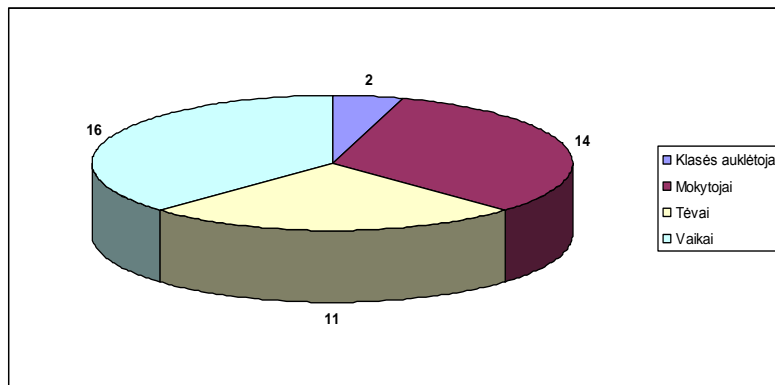
Tyrimo rezultatai leidžia kelti prielaidą, kad beveik penktadalis SUP turinčių mokinių mokykloje išgyvena atskirtį ir izoliaciją, deja, mokytojai linkę šią problemą ignoruoti.

Bendravimas su bendraamžiais.

Didžioji dalis SUP turinčių mokinių teigia klasėje turintis 3-4 draugus. Panašiai mano ir mokytojai, klasės auklėtojai bei mokinių tėvai, jie teigia kad vaikai turi 2-3 draugus.

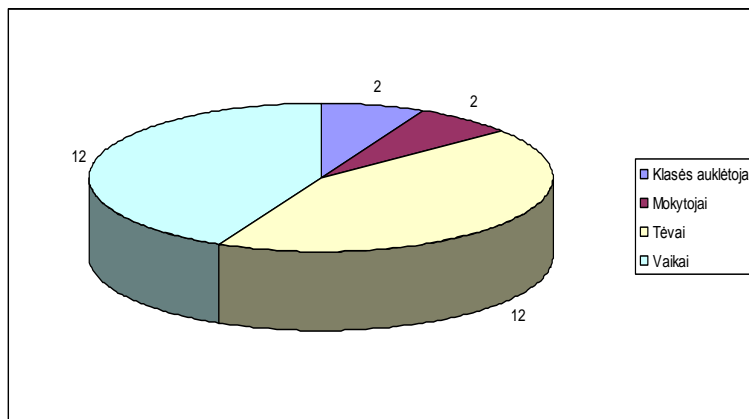
Tik nedidelė SUP turinčių mokinių dalis teigia nerandantys bendros kalbos su savo bendraklasiais, tačiau tokią problemą išvelgia beveik penktadalis klasės auklėtojų.

Beveik penktadalis SUP turinčių mokinių teigia mokykloje patiriantys emocinį smurtą, t.y. jie yra pravardžiuojami, iš jų pasišaipoma ir pan. (žr. 10 pav.). Labiausiai mokinių nuomonei dėl patiriamo emocinio smurto pritaria dalykų mokytojai. Deja, klasės auklėtojai šios problemos beveik nepastebi: tik 2 % auklėtojų teigia, kad SUP turintys mokiniai jų vadovaujamose klasėse patiria emocinį smurtą.

10 pav. SUP turintys mokiniai, mokykloje patiriantys emocinį smurtą, respondentai %

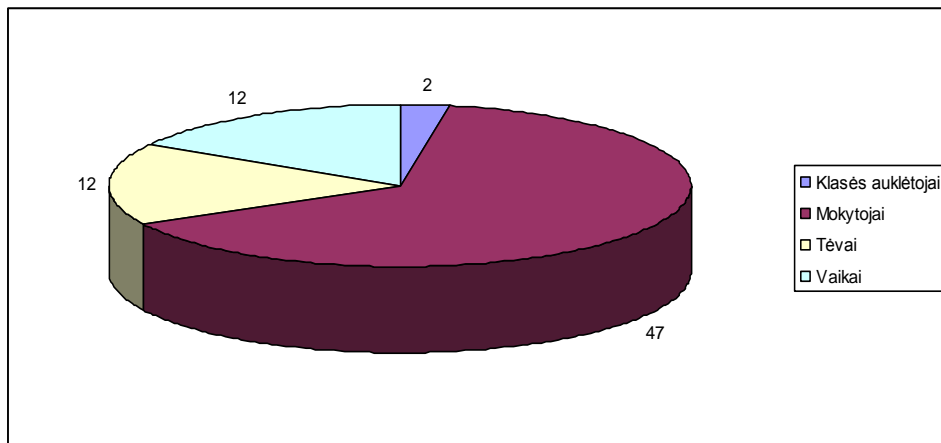
Labai panašūs rezultatai gauti vertinant SUP turinčių mokinių patiriamą fizinį smurtą: 12% SUP turinčių mokinių ir jų tėvų teigia, kad vaikai mokykloje patiria fizinį smurtą, tuo tarpu klasės auklėtojai ir dalykų mokytojai šios problemą neakcentuoja (žr. 11 pav.)

11 pav. SUP turintys mokiniai, mokykloje patiriantys fizinį smurtą, %

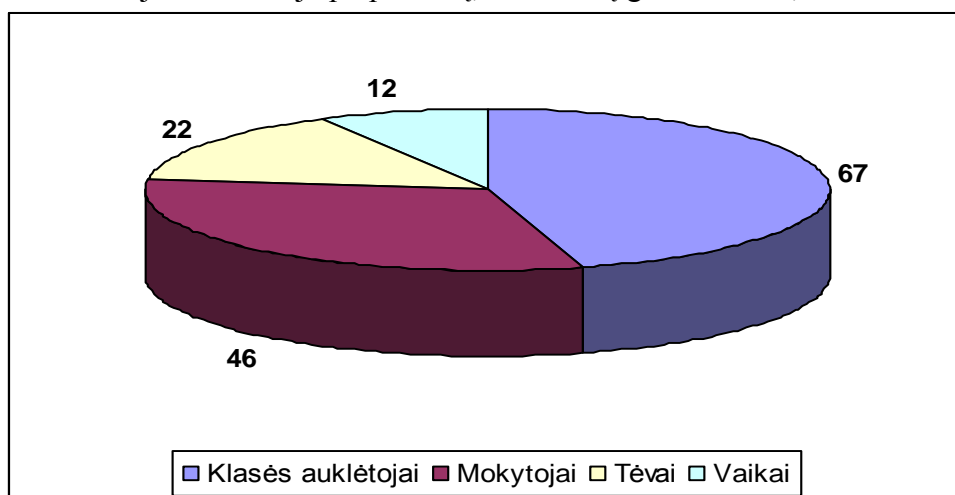
Nepastebėdami ar ignoruodami SUP turinčių mokinių bendravimo su bendraamžiais problemas, mokytojai linkę pervertinti gerąsias šių santykių puses.

Net pusė dalykų mokytojų įsitikinę, kad SUP turintiems mokiniams bendraklasiai paaiškina sudėtingas, nesuprantamas užduotis, padeda mokytis (žr. 12 pav.). Deja, tik nedidelė SUP turinčių mokinių pritaria šiai mokytojų nuomonei.

12 pav. Bendraklasiai SUP turintiems mokiniams padeda mokytis, paaiškina užduotis, %

Be to beveik pusė mokytojų ir 2/3 klasės auklėtojų mano, kad SUP turinčių mokinių ir jų bendraklasių bendravimas vyksta ne tik formalioje aplinkoje – mokykloje, bet ir neformalioje aplinkoje – namuose, po pamokų (žr.13 pav.). Tačiau tik 12% SUP turinčių mokinių teigia, kad bendraamžiai su jais bendrauja po pamokų, kviečiasi į gimtadienius, vakarėlius.

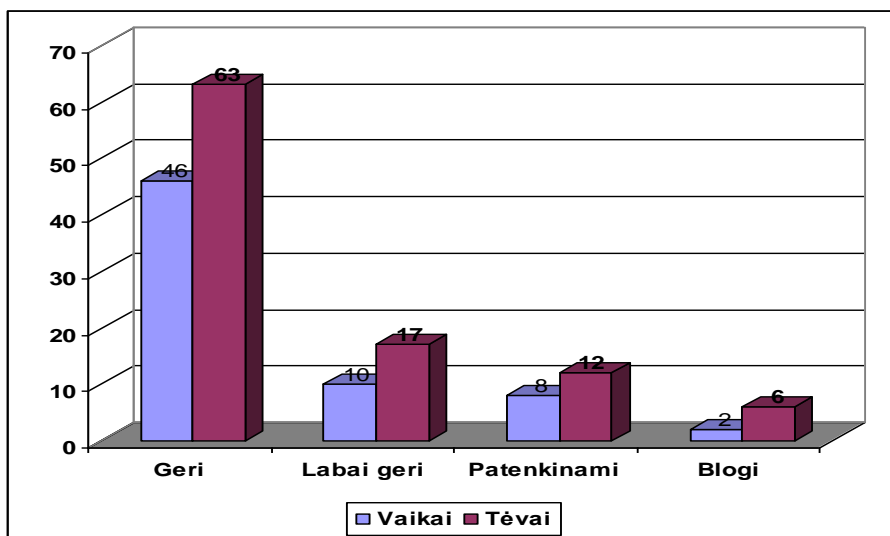
13 pav. Neformalus bendraamžių bendravimas su SUP turinčiais mokiniais, (respondentai %)

Apibendrinus, galima kelti prielaidą, kad mokytojai ir klasių auklėtojai linkę ignoruoti, nepastebėti SUP turinčių mokinių ir jų bendraamžių santykių problemų. Visgi santykių su draugais kokybė turi didžiulę įtaką vaiko raidai, savijautai, mokymosi rezultatams, elgsenai ir pan. Jei patiems vaikams nepavyksta užmegzti darnių ir brandžių santykių su kolektyvu, suaugusiųjų pareiga padėti jiems tai padaryti. Tačiau kartu galima akcentuoti ir pozityvius dalykus: SUP turintys mokiniai teigia turį mokykloje draugų; tik maža dalis neranda kalbos su bendraklasiais, jaučiasi atstumti, izoliuoti; SUP turintys vaikai nelinkę savęs įvardinti kaip „kitokio“.

SUP turinčių mokinių bendravimas su pedagogais.

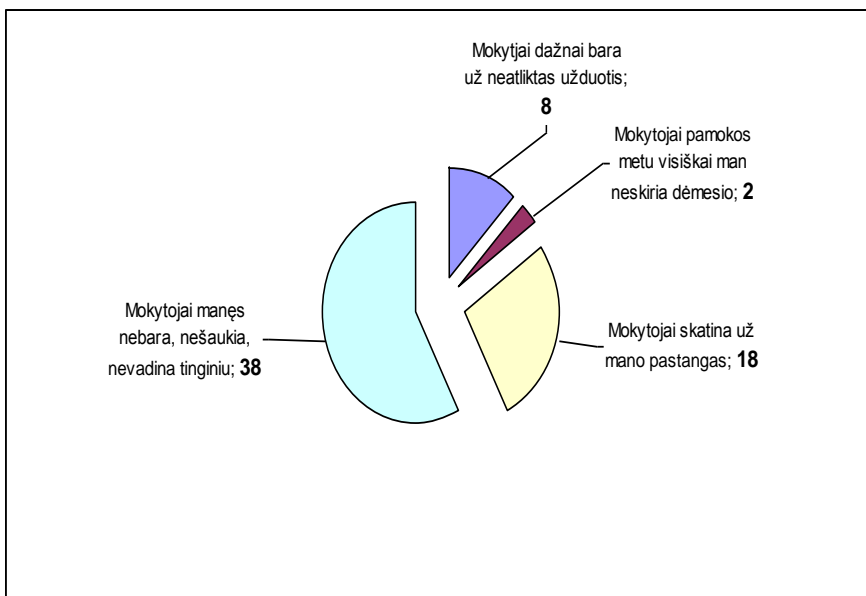
Santykiai su bendraamžiais labai reikšmingi, tačiau ne mažesnę reikšmę vaiko psichologinei savijautai mokykloje turi santykiai su pedagogais.

Tėvai kiek palankiau vertina vaikų santykius su pedagogais nei patys vaikai. Tačiau didžioji dalis SUP turinčių mokinių taip pat teigia, kad jų santykiai su mokytojais yra geri arba labai geri (žr. 14 pav.).

14 pav. SUP turinčių mokinių ir mokytojų tarpusavio santykių įvertinimas, respondentai %

Penktadalis SUP turinčių mokinių teigia, kad mokytoja paskatina juos už įdėtas pastangas, keturi iš dešimties mokinių teigia, kad mokytojai nesibara, nešaukia, nevadina tinginiais (žr. 15 pav.). Visgi 8 % vaikų akcentuoja, kad mokytojai pabara už neatliktas užduotis ir tik labai maža dalis SUP turinčių mokinių teigia, kad per pamoką mokytojai visiškai neskiria jam/jai dėmesio.

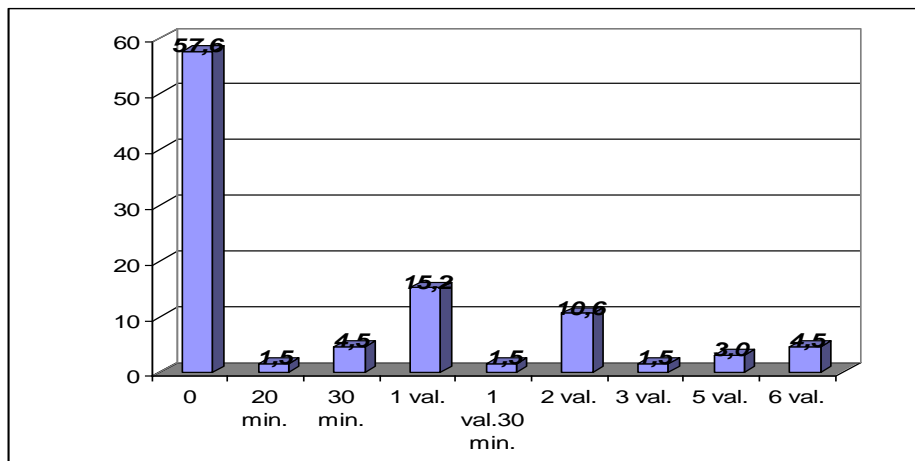
15 pav. SUP turinčių mokinių atsakymai į klausimą „Kokie tavo santykiai su mokytojais?“, %

SUP turinčių mokinių bendravimas su tėvais.

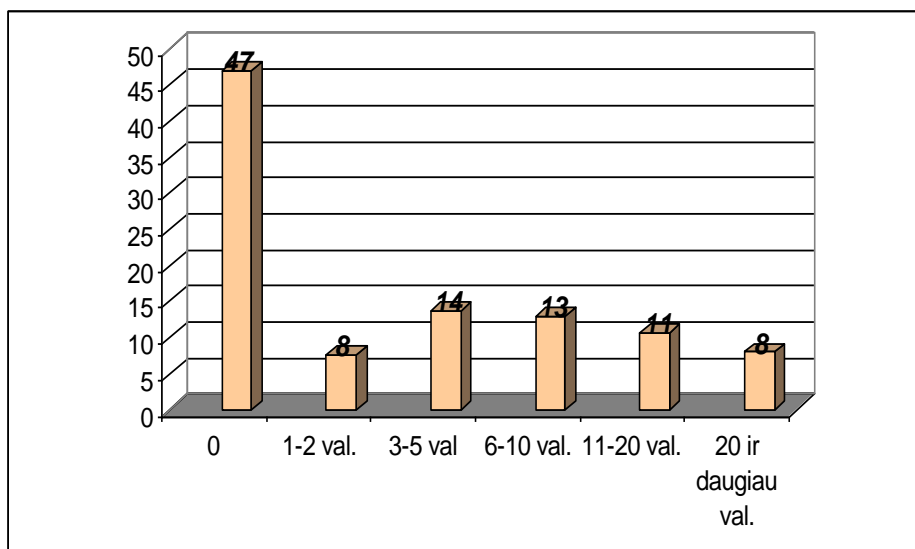
Kiekybiškai analizuojant SUP turinčių mokinių bendravimą su tėvais, pastebėta, kad tėvai savo vaikams skiria gana mažai laiko (žr. 16 ir 17 pav.). Nors daugiau nei pusė SUP turinčių mokinių tėvų yra bedarbiai, tačiau net pusė ir daugiau teigia nerandantys laiko pabendrauti su savo vaiku.

Analizuojat SUP turinčių mokinių ir tėvų kartu praleistą laiką kokybiškai, stebima, kad dažniausiai bendra vaikų ir jų tėvų veikla yra televizoriaus žiūrėjimas ar bendrai atliekami namų ūkio darbai.

16 pav. Laikas, kurį SUP turinčių mokinių tėvai skiria bendravimui su vaiku per dieną, tėvų %

17 pav. Laikas, kurį SUP turinčių mokinių tėvai skiria bendravimui su vaiku per savaitę, tėvų %

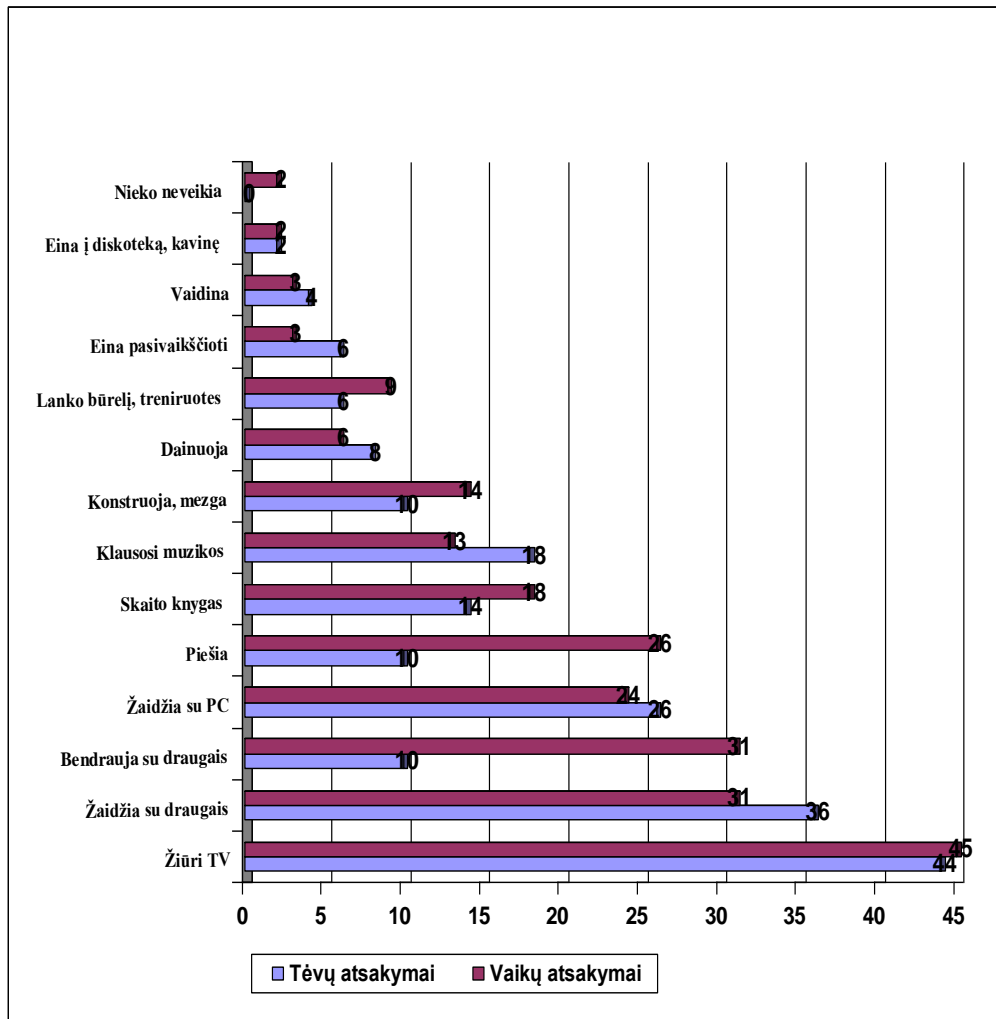
SUP turinčių mokinių aktyvumas užklausinėje veikloje.

Tėvų, mokytojų ir pačių mokinių teigimu, daugiau nei pusė SUP turinčių mokinių užklausinėje veikloje nedalyvauja.

Dalyvavimas užklausinėje veikloje statistiškai reikšmingai siejasi su santykių su bendraamžiais kokybe. Mokiniai, turintys klaseje draugų, dažniau dalyvauja užklausinėje veikloje, nei draugų neturintys. Be to, SUP turintys mokiniai, nerandantys bendros kalbos su bendraklasiais, patiriantys emocinį smurtą, linkę rečiau įsitraukti į užklausinę veiklą nei tie, kurie su bendraklasiais bendrauja tiek formalioje, tiek neformalioje aplinkoje..

SUP turinčių mokinių laisvalaikio struktūra.

Televizijos žiūrėjimas yra viena pagrindinių SUP turinčių mokinių laisvalaikio praleidimo formų (žr. 18 pav.). Tai pakankamai pasyvi veikla, kuria laisvalaikiu užsiima net pusė SUP turinčių mokinių. Ketvirtadalis SUP turinčių mokinių laisvalaikį leidžia prie kompiuterio. Bendrauja, žaidžia su draugais tik trečdalis SUP turinčių mokinių. Kadangi apklausoje nedalyvavo SUP turinčių mokinių bendraamžiai, negalima teigti, kad SUP turintiems mokiniams labiau būdingas pasyvus laisvalaikio leidimas, tačiau tokią tendenciją galima įžvelgti.

18 pav. SUP turinčių mokinių laisvalaikis, %

Skyriaus išvados.

Gauti duomenys leidžia teigti, kad SUP turinčių mokinių socialinis kontekstas skiriasi nuo jų bendraamžių. SUP turintys mokiniai dažniau gyvena nepilnose, bedarbių šeimose, šeimose, gaunančiose mažas pajamas ir t.t. Net penktadalis vaikų namuose neturi savo darbo vietas.

Nors didžioji dalis visų tyrime dalyvavusių respondentų teigia, kad SUP turintys mokiniai klasėje jaučiasi pakankamai gerai ar „normaliai“ (kaip ir kiti), tačiau labai svarbi ir ta dalis vaikų, kurie respondentų teigimu, jaučiasi atstumti, izoliuoti ar tiesiog „kitokie“ (beveik šeštadalis).

Nemaža dalis SUP turinčių mokinių teigia patiriantis mokykloje fizinį ir/ar emocinį smurtą, tačiau pedagogai nelinkę to akcentuoti.

Didžioji dalis SUP turinčių mokinių savo santykius su mokytojais apibūdina kaip gerus ir labai gerus.

Tėvai mažai laiko skiria bendravimui su savo vaiku. Bendravimas dažniausiai apsiriboja televizoriaus žiūrėjimu ar bendrai atliekamais buities darbais.

Užklasinėje veikloje nedalyvauja daugiau nei pusė SUP turinčių mokinių.

SUP turintys mokiniai laisvalaikį dažniausiai leidžia pasyviai, žiūrėdami televizijos programas, žaisdami kompiuterinius žaidimus.

2. PAGALBOS TEIKIMAS

Pateikti duomenys gauti taikant struktūruotą interviu su mokiniu, mokinio tėvais bei anketinę dalyko mokytojo (- jų), klasės auklėtojo apklausą. Siekta išsiaiškinti tėvų ir vaikų nuomones apie specialiosios pagalbos mokykloje teikimą, poreikius.

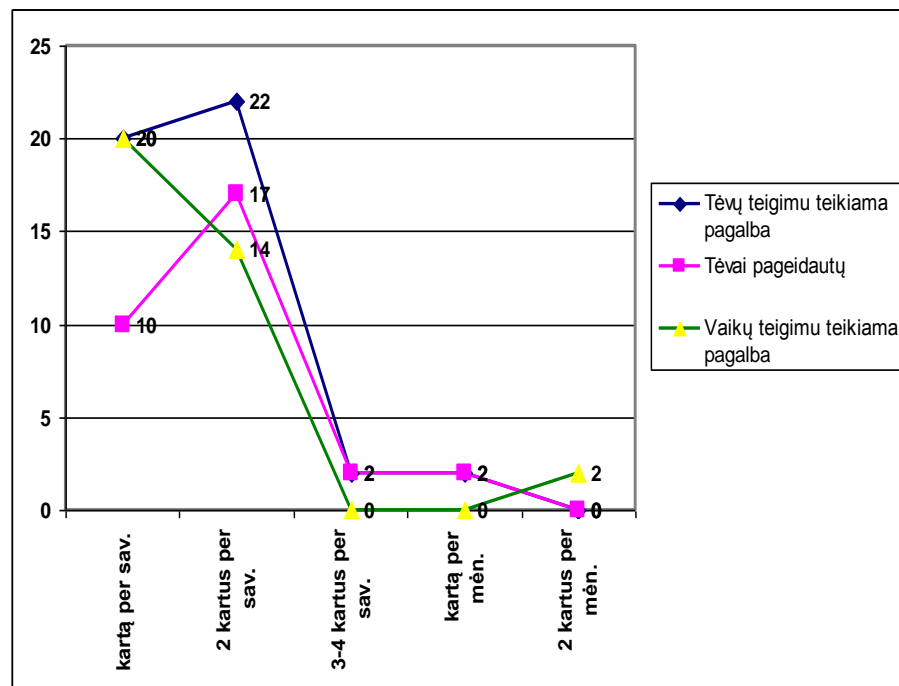
Specialistų pagalba.

Tėvams buvo pateiktas klausimas „Kokių specialistų pagalba teikiama Jūsų vaikui mokykloje ir kaip dažnai?“. Į šį klausimą atsakymo nepateikė net ketvirtadalis tėvų. 14% tėvų teigė, kad specialistų pagalba jų vaikui neteikiama. 9% tėvų nežinojo apie pagalbos teikimą, o 2% atsakė, jog mokykloje nėra specialistų.

Įvardindami kokių specialistų pagalba teikiama jų vaikui, tėvai dažniausiai minėjo logopedo pagalbą (42%). 12% paminėjo, kad teikiama specialiojo pedagogo pagalba. Vaikams buvo pateiktas panašus klausimas kaip ir tėvams „Pas kokius specialistus lankaisi mokykloje ir kaip dažnai?“. Trečdalis mokinių atsakė, jog lankosi pas logopedą, 12% - pas specialųjį pedagogą.

Norint išsiaiškinti tėvų pageidavimus, lūkesčius buvo pateiktas klausimas „Kokių specialistų pagalba, Jūsų nuomone, reikalinga Jūsų vaikui ir kaip dažnai ji turi būti teikiama?“. Į šį klausimą neatsakė net trečdalis tėvų. Lieka neaišku, ar jie nežinojo apie specialiosios pagalbos jų vaikui reikalingumą, ar specialistų pagalbą vaikui nereikia, o galbūt ugdymo įstaigoje nėra specialistų. 11% tėvų atsakė nežinantys, t.y., neturėjo nuomonės apie pagalbos vaikui reikalingumą, o 2% teigė, kad specialistų pagalbą jų vaikui nereikia.

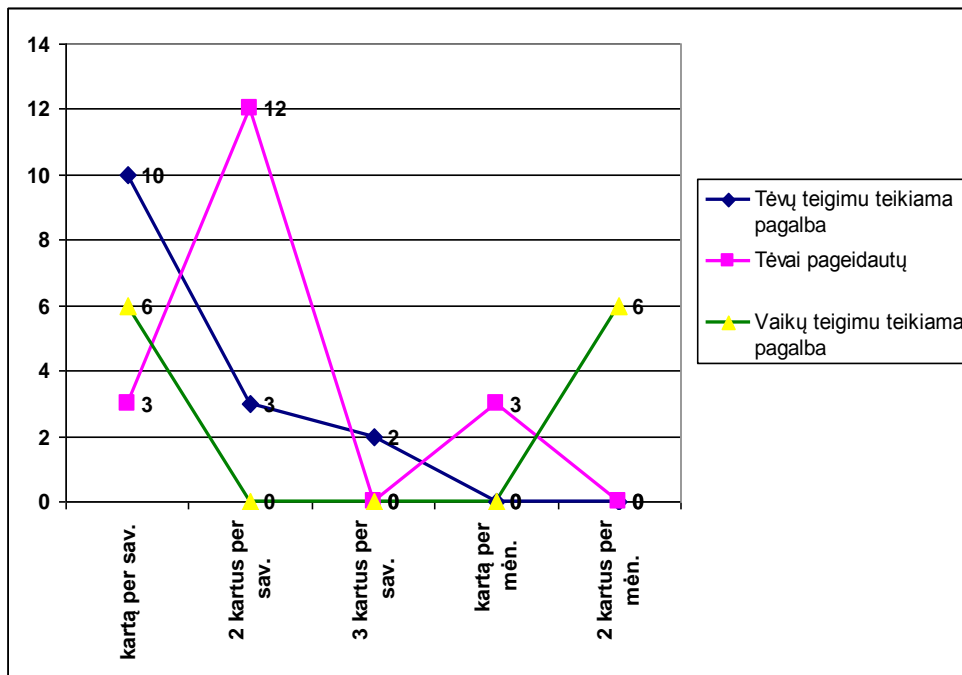
Atsakiusieji, jog pageidautų vaikams specialistų pagalbą, dažniausiai minėjo logopedo pagalbą. Logopedinės pagalbos savo vaikui pageidautų trečdalis tėvų. Tačiau išryškėja paradoksali situacija – logopedinės pagalbos vaikams, tėvų teigimu, teikiama daugiau, ji intensyvesnė, nei to pageidautų mokinių tėvai. Dešimtadalis tėvų mano, jog vaikams logopedo pagalbą pakaktų kartą per savaitę. 2% tėvų mano, jog logopedinės pagalbos jų vaikui pakaktų kartą per mėnesį (žr. 19 pav.). Galima kelti prielaidą, jog tėvai nepakankamai suvokia logopedinės pagalbos teikimo sistemiskumo, nuoseklumo svarbą.

19 pav. Logopedinės pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

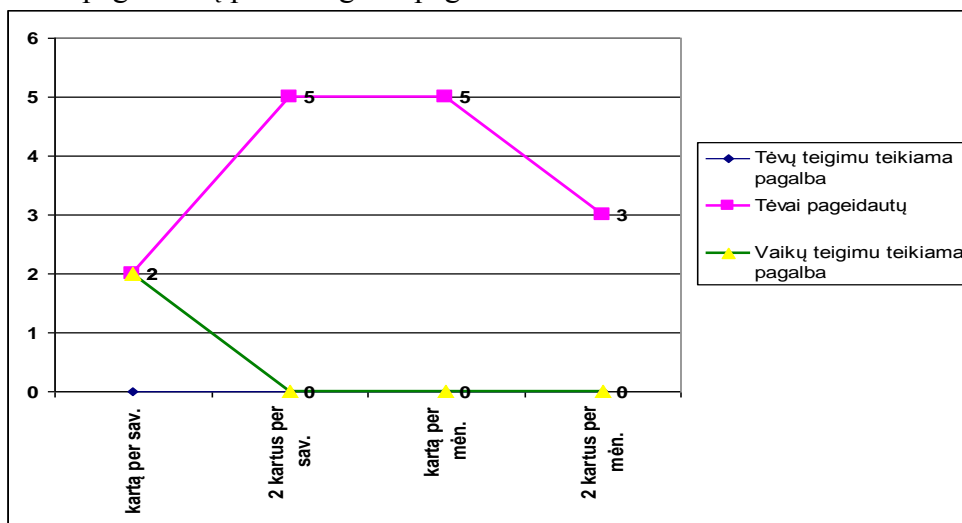
Beveik šeštadalis tėvų ir panaši dalis vaikų teigia, jog ugdymo įstaigoje teikiama specialiojo pedagogo pagalba. Jos teikimas nėra intensyvus – dažniausiai tik kartą per savaitę. 12% tėvų pageidautų intensyvesnės – du kartus per savaitę (žr. 20 pav.).

Specialiojo pedagogo pagalba dažniausiai ugdymo įstaigose teikiama mokiniams turintiems vidutinių, didelių, labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Tokie vaikai rajone sudaro beveik 20% viso spec. poreikių mokinių skaičiaus rajono bendrojo lavinimo mokyklose.

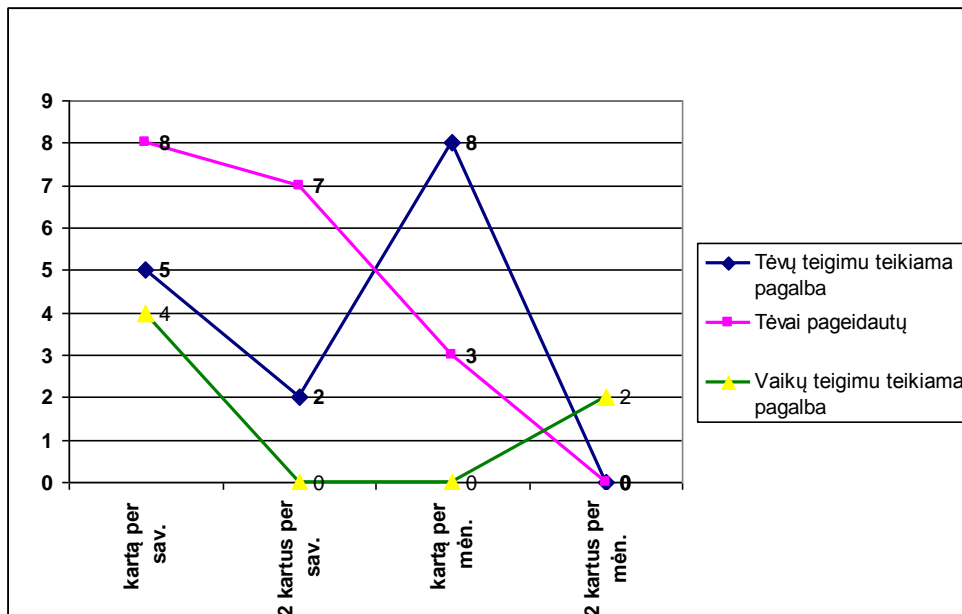
20 pav. Specialiojo pedagogo pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

Psichologinė pagalba SUP turintiems mokiniams, tėvų teigimu, neteikiama, tik labai maža dalis vaikų teigia gaunantys tokią pagalbą (žr. 21 pav.). Galima kelti klausimą, kodėl tokia maža dalis tėvų savo vaikui pageidautų psichologinės pagalbos?

21 pav. Psichologinės pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

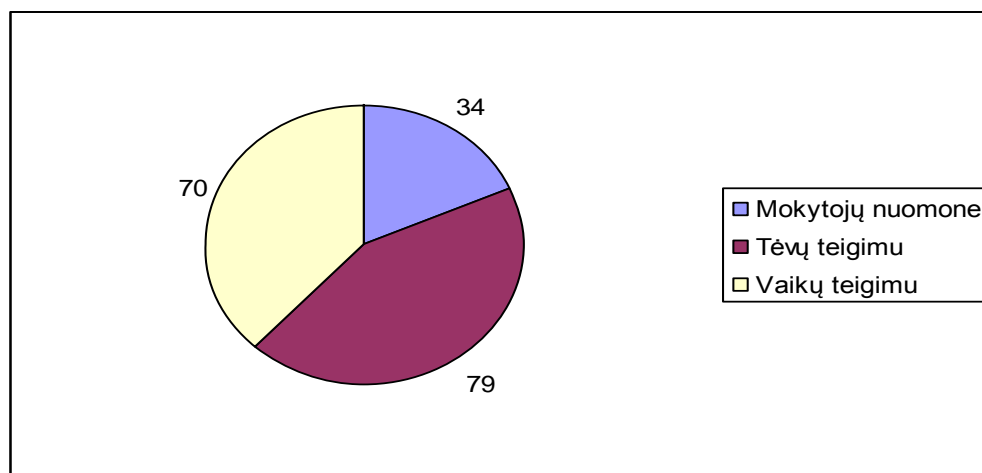
Socialinio pedagogo pagalbos savo vaikui tėvai norėtų intensyvesnės nei yra teikiama (žr. 22 pav.).

22 pav. Socialinio pedagogo pagalbos teikimas SUP turintiems mokiniams ir jos reikalingumas, %

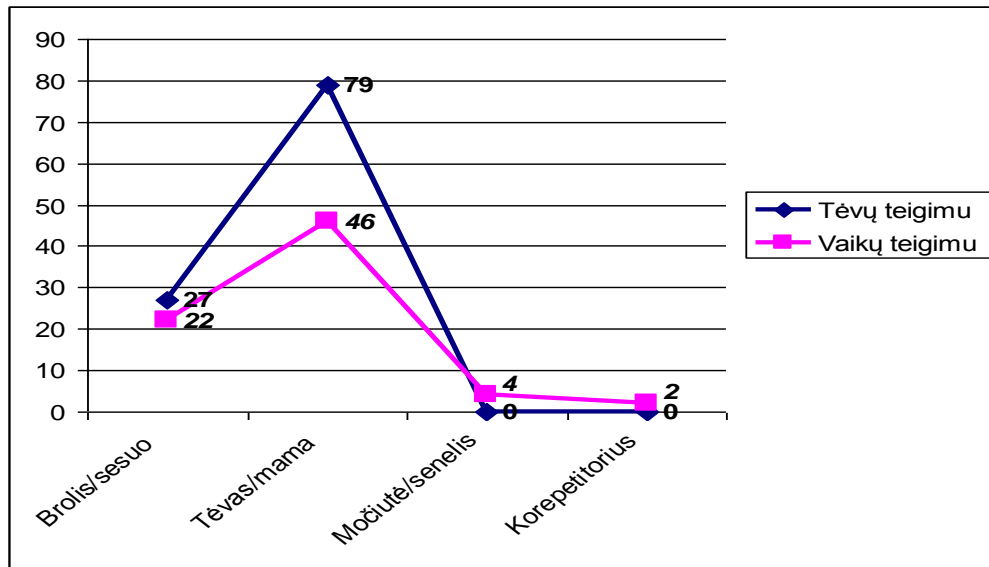
Pagalbos teikimas šeimoje.

Ugdymo proceso tęstinumui užtikrinti labai svarbi tėvų pagalba namuose. Į pateiktą klausimą, apie šeimos pagalbą SUP turinčiam vaikui ruošiant namų darbus, gauti gan prieštaringi šeimos, t.y., tėvų ir vaikų bei pedagogų atsakymai. Tik trečdalis mokytojų mano, jog namuose kas nors iš šeimos narių padeda vaikui ruošti namų darbus. Tuo tarpu net 2/3 vaikų ir tėvų teigia, jog pagalbos namuose vaikas sulaukia (žr. 23 pav.). Galima gautus duomenis interpretuoti įvairiai: gal liepimą eiti ruošti namų darbų, ar buvimą tame pačiame kambaryje, kur vaikas dirba, tėvai ir vaikai įvardina kaip pagalbą; gal mokytojas pasigenda nuoseklios, sistemingos šeimos narių pagalbos ir pan.

23 pav. Šeimos narių pagalbos teikimas SUP turinčiam vaikui ruošiant namų darbus, %

Tėvų ir vaikų teiginiai apie asmenis padedančius vaikui atlikti namų darbus yra panašūs, ypač apie brolių ir seserų pagalbą. Tačiau tėvai gerokai dažniau akcentuoja savo pagalbą nei tai teigia vaikai (žr. 24 pav.).

24 pav. Asmenys, padedantys SUP turinčiam vaikui atlikti namų darbus, %

80 % tėvų teigia skatinantys vaiką mokytis. Tėvų naudojamos skatinimo formos: septyni iš dešimties teigia pagiriantys vaiką žodžiu, materialinės dovanas teikia 15% tėvų, kas dešimtas – išpildo vaiko norus.

Kad tėvai skatina mokytis teigia net 98% SUP turinčių mokinių. Beveik trečdalis vaikų teigia, jog tėvai juos pagiria žodžiu, penktadalis teigia gaunantys materialinių dovanų, kas dešimtas sulaukia norų išpildymo.

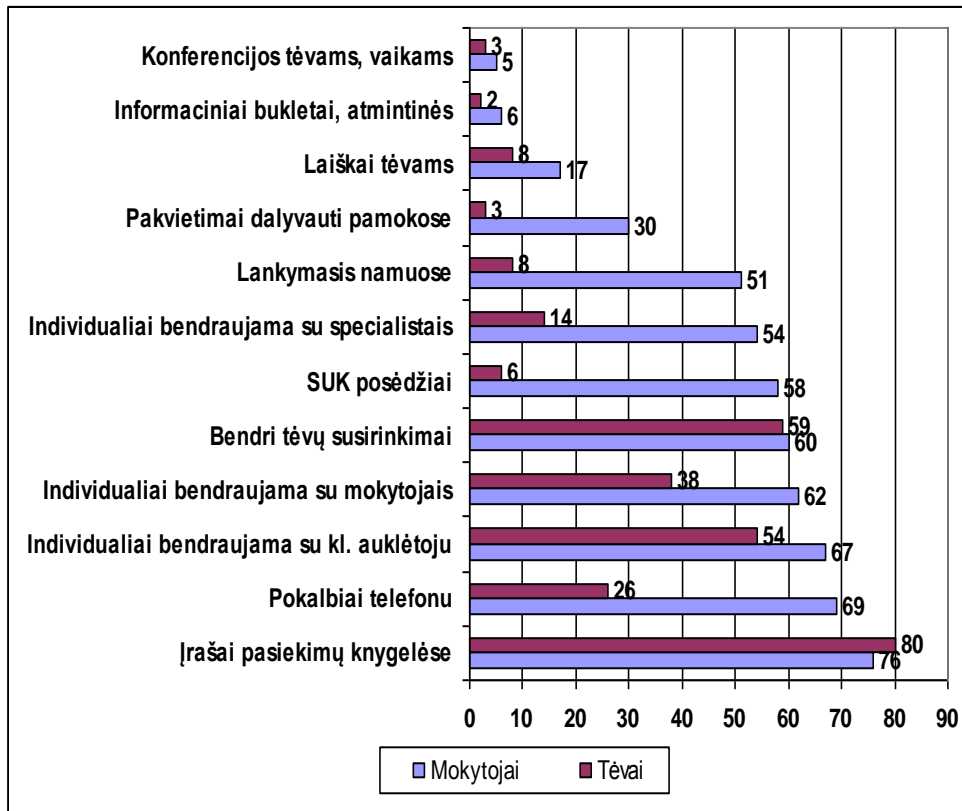
Vaikai ne tik skatinami, giriami už gerus rezultatus, bet ir baudžiami už nesėkmes. Tėvai, jų teigimu, dažniau reaguoja į prastus vaiko ugdymo(si) rezultatus nei tai atrodo vaikams. Daugiau nei pusė apklaustų tėvų teigia, jog baudžia savo vaikus už prastus ugdymo(si) rezultatus. Dažniausiai pabara (38%), ar duoda papildomų darbų (11%). Vaikai labiau akcentuoja barimą (30%), o papildomų darbų, kaip bausmės, teigia sulaukę tik 2%.

Tėvų į(si)traukimas į vaiko ugdymo procesą. Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas.

Norint išsiaiškinti kaip tėvai ir mokytojai keičiasi informacija apie vaikų ugdymą(si), buvo pateikti klausimai „Kokiu būdu sužinote informaciją apie savo vaiko mokymąsi?“ – tėvams ir „Kokiu būdu SUP turinčių vaikų tėvams pateikiama informacija apie vaiko mokymąsi?“ – pedagogams.

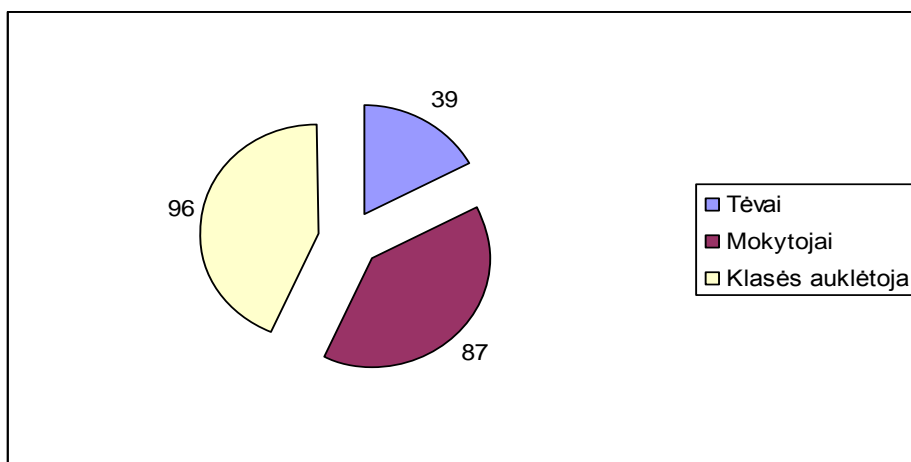
Mokytojų ir tėvų atsakymai sutampa tik dėl dviejų informacijos pateikimo apie vaiko mokymąsi būdų: įrašų pasiekimų knygelėse, pastarasis būdas minimas kaip dažniausiai naudojamas ir bendrų tėvų susirinkimų.

Dideli teiginių skirtumai apie tokių informacijos pateikimo būdus: SUK posėdžius, pedagogų lankymąsi namuose, individualų bendravimą su specialistais. Tik 6% tėvų sako dalyvaujantys SUK posėdžiuose, tačiau daugiau kaip pusė mokytojų teigia su tėvais pasidalinantys informacija apie vaiko mokymo(si) rezultatus būtent SUK posėdžiuose. Galima daryti prielaidą, jog mokytojai linkę esamą situaciją pateikti pozityviau, pusės ir daugiau mokytojų teigimu, informacija tėvus pasiekia įvairiais būdais, tačiau tokiai nuomonei pritaria tik nedidelė dalis tėvų žr. 25 pav.).

25 pav. Informacijos apie vaiko mokymąsi pateikimo būdai, %

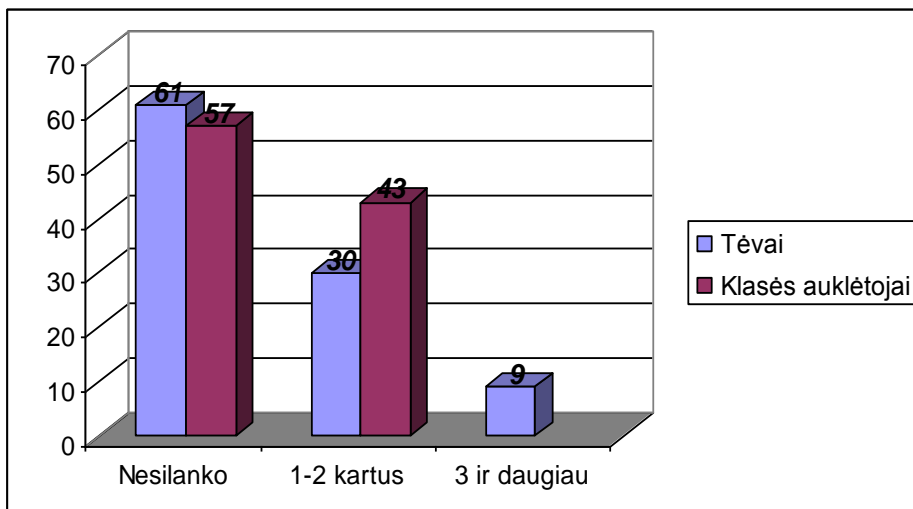
Didžioji dalis mokytojų ir klasės auklėtojų teigia supažindinantys tėvus su vaiko ugdymui parengtomis programomis. Tuo tarpu tik kiek daugiau nei trečdalis tėvų teigia susipažinę su programomis, pagal kurias ugdomas jų vaikas (žr. 26 pav.). Esant tokiam teiginių skirtumui, galima teigti, jog pedagogai dažniau linkę „pagražinti“ esamą padėtį.

26 pav. Tėvų supažindinimas su vaiko ugdymui paruoštomis programomis, %

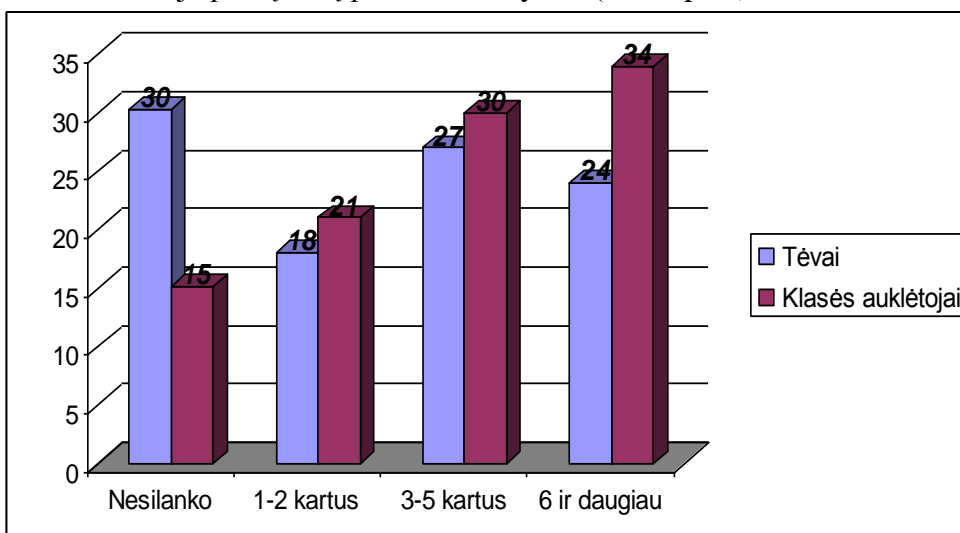
Norint išsiaiškinti SUP turinčių mokinių tėvų ir mokytojų bendravimo intensyvumą, jų buvo klausama kiek kartų per savaitę tėvai lankosi mokykloje. Didžioji dalis tėvų ir net 98% mokytojų teigia, jog tėvai per savaitę į mokyklą neateina nei karto. 5% tėvų teigia apsilankantys mokykloje kartą per savaitę, dar 5% - du ir daugiau kartų.

Kartą ar du kartus per mėnesį mokykloje teigia apsilankantys beveik trečdalis tėvų. Klasės auklėtojų teigimu kartą ar du kartus per mėnesį mokykloje apsilanko du penktadaliai SUP turinčių mokinių tėvų (žr. 27 pav.).

27 pav. SUP turinčių mokinių tėvų apsilankymo mokykloje per mėnesį dažnumas, %

Klasės auklėtojai teigia, jog SUP turinčių mokinių tėvai per metus lankosi mokykloje gerokai dažniau nei tai liudija pačių tėvų pateikti atsakymai (žr. 28 pav.).

28 pav. SUP turinčių mokinių tėvų apsilankymo mokykloje per metus dažnumas, %

Skyriaus išvados.

Gauti duomenys leidžia teigti, jog mokyklose trūksta specialistų. Teikiama specialistų pagalba tik dalinai pateisina SUP turinčių mokinių tėvų lūkesčius, pageidavimus. Ypač stokojama psichologinės pagalbos.

Pagalbos šeimoje situaciją priešaringai vertina tėvai ir pedagogai. Tėvai situaciją vertina labai palankiai, tačiau mokytojų teiginiai to nepatvirtina.

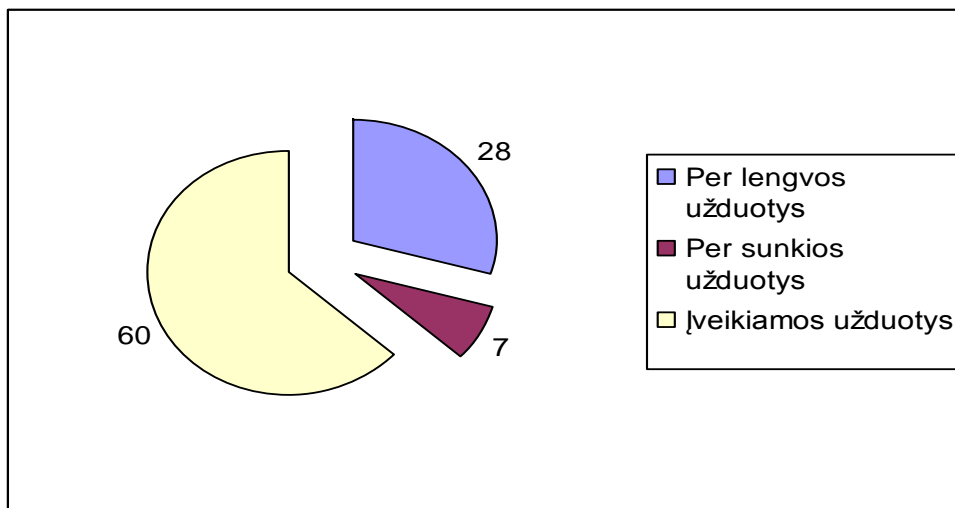
Duomenys apie tėvų į(s)itraukimą į vaiko ugdymo procesą taip pat priešaringi. Pedagogų pateikti duomenys bendravimo, bendradarbiavimo situaciją apibūdina palankiau.

3. UGDYMO(SI) TURINIO IR PROCESO PRITAIKYMAS (INDIVIDUALIZAVIMAS)

Duomenys gauti iš struktūruoto interviu su vaiku ir anketinės pedagogų apklausos. Siekta išsiaiškinti ar mokytojai individualizuoja SUP turintiems mokiniams ugdymo turinį ir procesą, ar tai jaučia vaikai.

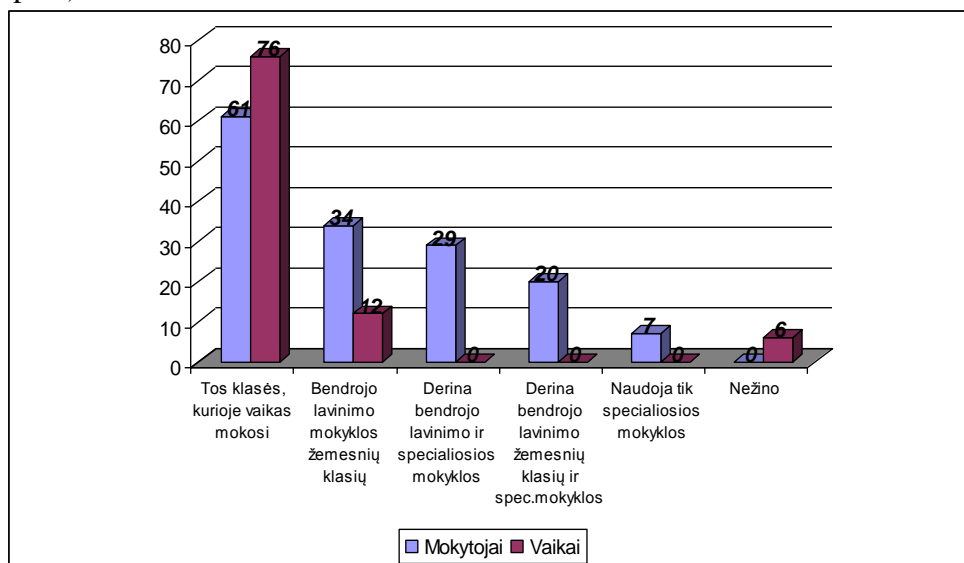

Vertindami pamokoje mokytojų pateikiamas užduotis, daugiau kaip pusė mokinių jas įvertino kaip įveikiamas, t.y., atitinkančias vaikų galimybes. Tačiau beveik trečdalis vaikų mano, jog užduotys jiems per lengvos. Kad užduotys per sunkios mano nedidelė vaikų dalis (žr. 29 pav.).

29 pav. SUP turinčių vaikų teiginiai apie jiems pamokoje pateikiamų užduočių sudėtingumą, %.

Vienas iš svarbiausių dalykų ugdymo(si) procese yra vadovėliai. Mokytojų ir vaikų buvo klausama kokie vadovėliai naudojami ugdymo procese. Didžioji dalis vaikų ir pedagogų teigia, jog vadovėliai naudojami tos klasės, kurioje vaikas mokosi. Tačiau nemaža dalis pedagogų teigia derinantys ugdymo procese žemesnės klasės nei vaikai mokosi ir specialiosios mokyklos vadovėlius (žr. 30 pav.).

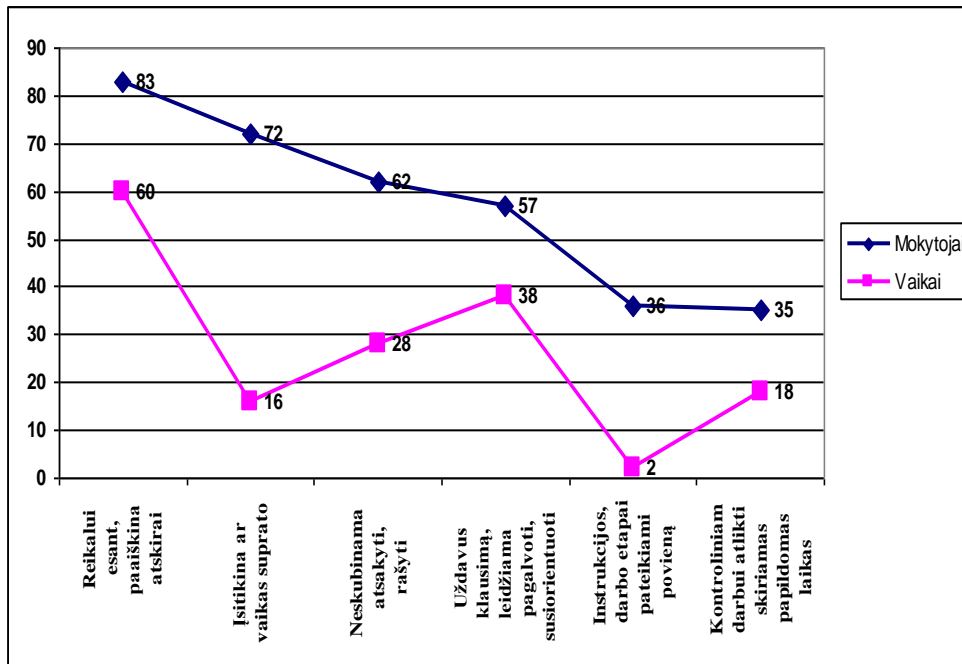
30 pav. SUP turinčių mokinių ugdymui naudojami vadovėliai, (respondentų %)

Ugdymo proceso individualizavimą daug palankiau vertina pedagogai nei SUP turintys mokiniai. Mokytojų ir vaikų teiginiai apie ugdymo(si) proceso organizavimą dalinai sutampa tik dėl trijų teiginių:

- reikalui esant užduotys paaiškinamos atskirai;
- uždavus klausimą, leidžiama pagalvoti, susiorientuoti;
- kontroliniam darbui atlikti skiriamas papildomas laikas.

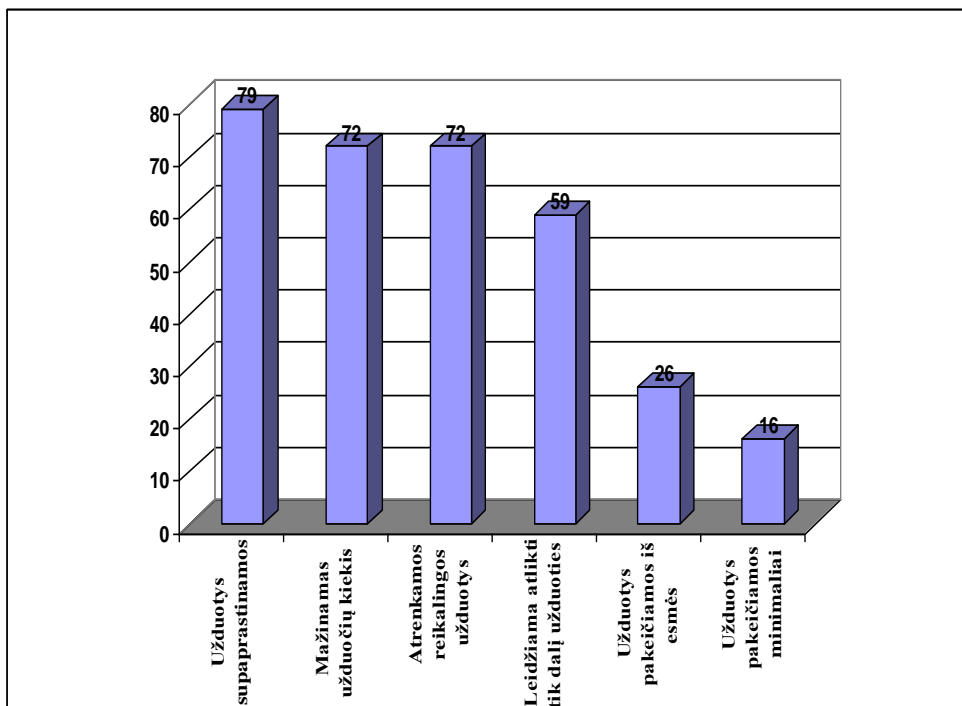
Didžiausi prieštaravimai įvertinat teiginius:

- įsitikinama, jog vaikas suprato;
- instrukcijos, darbo etapai pateikiami po vieną (žr. 31 pav.).

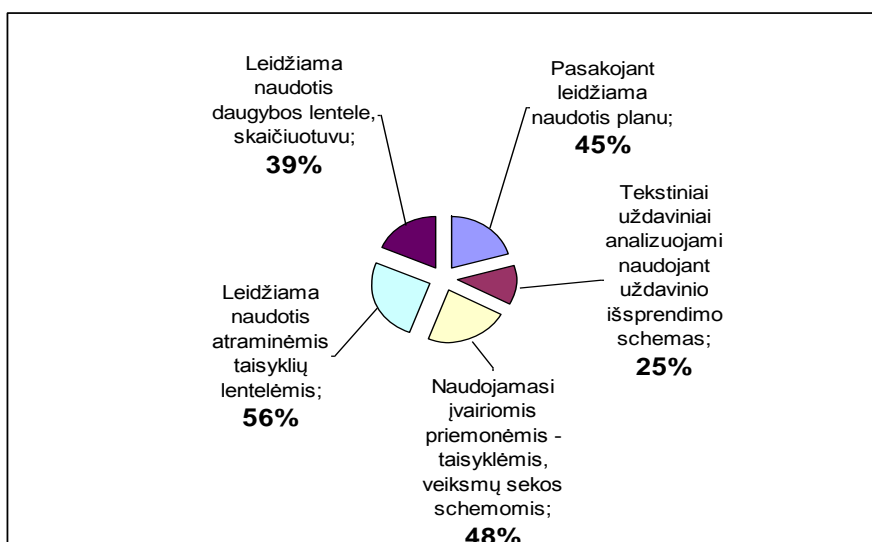
31 pav. Ugdymo proceso organizavimas, (respondentų %)

Ugdymo turinio individualizavimas. Pateikdami užduotis SUP turintiems mokiniams, keturi penktadaliai mokytojų dažniausiai jas supaprastina, arba sumažina užduočių kiekį, panaši dalis mokytojų teigia, jog atrenka reikalingiausias (žr. 32 pav.). Gauti duomenys parodo, jog mokytojai siekia individualizuoti ugdymo turinį.

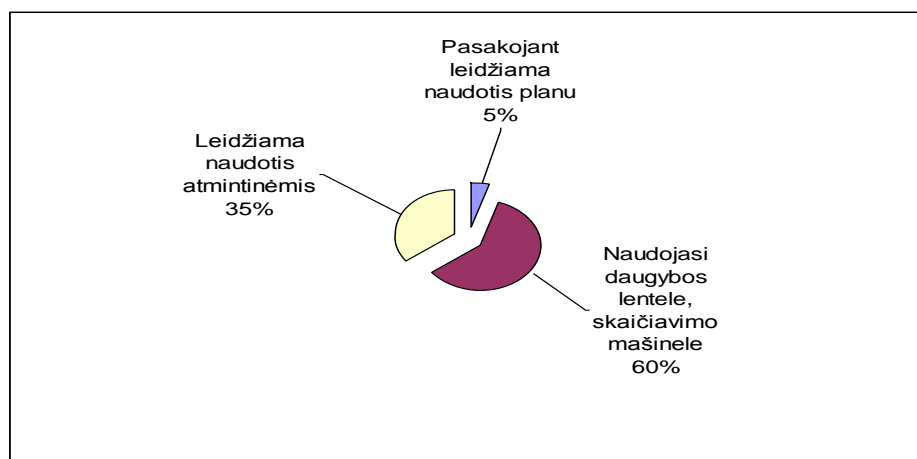
32 pav. Užduočių pateikimas SUP turintiems mokiniams, (mokytojų %)

Atramine medžiaga mokiniams leidžia naudotis apie pusė visų apklaustųjų mokytojų. Dažniausia mokytojai teigia leidžiantys naudotis taisyklių lentelėmis, veiksmų sekos schemomis, pasakojant – planu (žr. 33 pav.).

33 pav. Atraminės medžiagos naudojimas darbe su SUP turinčiais mokiniais, (mokytojų %)

Mokiniai pamini mažiau atraminės medžiagos, kuria naudojasi pamokose. Jie teigia, kad dažniausiai pamokoje naudojasi daugybės lentelę, skaičiavimo mašinėle (žr. 33 pav.). Labai mažą dalį vaikų teigia pasakojant pasinaudojantys planu. Nors mokytojų teigimu (žr. 34 pav.), jie dažnai leidžia vaikams pasakoti pagal turimą planą.

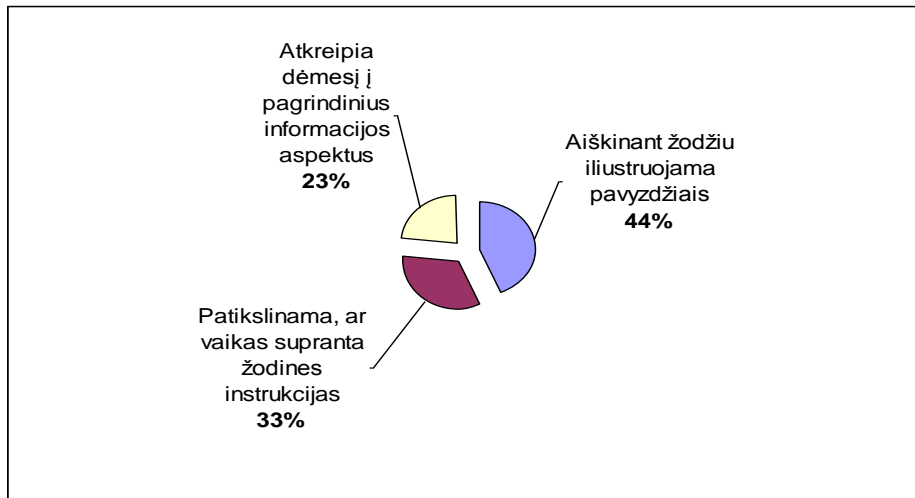

34 pav. Atraminės medžiagos naudojimas darbe su SUP turinčiais mokiniais, (mokinių %)

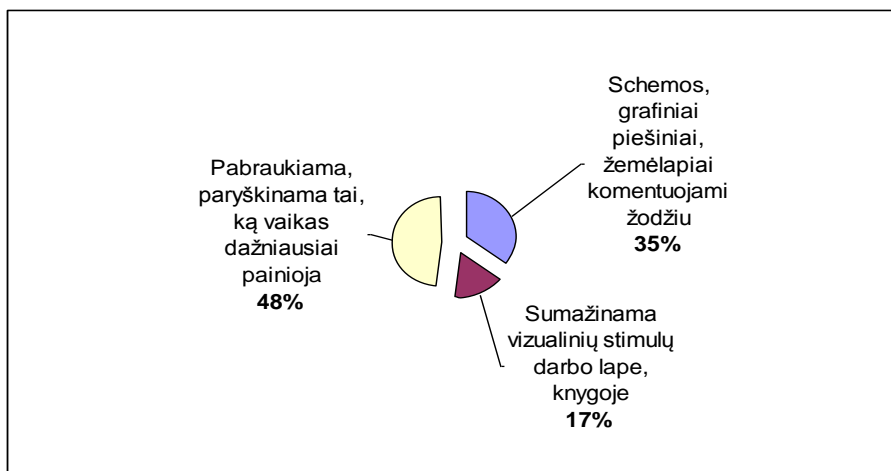
Kokybiškai individualizuoti mokymą, parinkti tinkamiausius mokymo metodus galima tik gerai pažįstant vaiką, žinant stipriąsias, silpnąsias puses.

Mokytojai teigia, jog dažnai žodinę informaciją iliustruoja pavyzdžiais, o vaizdinę medžiagą pakomentuoja žodžiu. Atkreipia dėmesį į pagrindinius žodinės informacijos aspektus, taip pat pabrūkia, paryškina svarbiausią vaizdinę informaciją arba pataria tai padaryti patiems vaikams.

Mokytojai taip pat teigia, jog apriboja vizualinius stimulus darbo lape, knygoje, pasitikslina ar vaikas suprato žodines instrukcijas (žr. 35 ir 36 pav.). Remiantis gautais duomenimis, galima daryti prielaidą, jog dauguma mokytojų yra išsamiau susipažinę su konkrečiu SUP turinčiu vaiku ir siekia pateikti mokomąją medžiagą, atsižvelgdami į mokinio stipriąsias puses, kartu koreguodami nepakankamai išlavėjusias pažintines funkcijas.

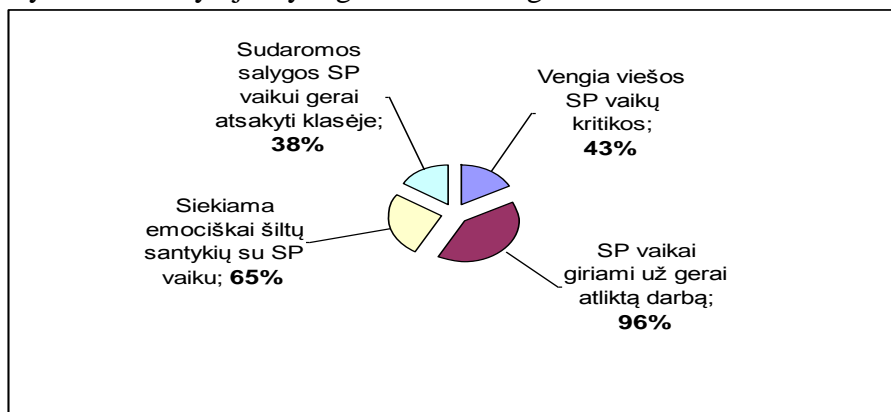

35 pav. Žodinės informacijos pateikimas, (mokytojų %).

36 pav. Vaizdinės informacijos pateikimas, (mokytojų %)

Viena iš sėkmingo ugdymo(si) prielaidų – motyvacija, labai svarbu nuolat ją palaikyti. Beveik visi mokytojai teigia giriantys SUP turinčius vaikus už gerai atliktą darbą. Daugiau kaip pusė mokytojų akcentuoja siekiantys emociškai šiltų santykių su vaikais, beveik pusė – vengia viešos SUP turinčių mokinių kritikos (žr. 37 pav.). Gauti duomenys neprieštarauja daugumos mokinių teiginiams, jog santykinai su mokytojais yra geri arba labai geri.

37 pav. SUP turinčių mokinių motyvavimas, (mokytojų %)

Skiriamasis išvados.

Gauti duomenys parodo, jog didžioji dalis SUP turinčių mokinių ugdymo turinio pateikimą vertina palankiai, t.y., mano, jog parenkamos įveikiamos užduotys.

Didžioji dalis respondentų teigia jog ugdymo procese naudojami tos klasės vadovėliai, kurioje vaikas mokosi.

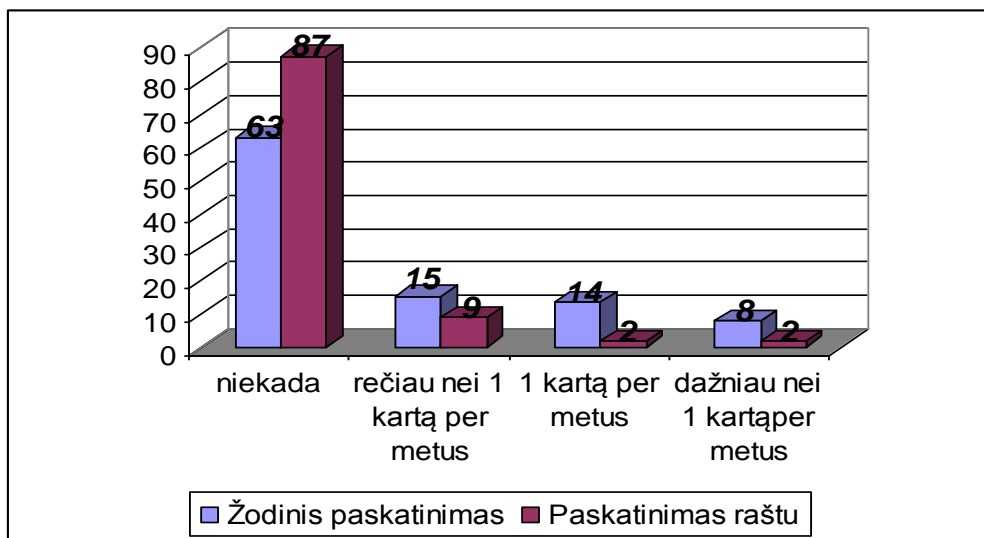
Ugdymo proceso individualizavimą palankiau vertina patys pedagogai nei SUP turintys mokiniai.

Gauti duomenys leidžia teigti, jog dauguma mokytojų susipažinę su konkrečiu SUP turinčiu vaiku ir siekia pateikti mokomąją medžiagą, atsižvelgdami į mokinio stipriąsias puses, kartu koreguodami nepakankamai išlavėjusias pažintines funkcijas.

Daugiau nei pusė pedagogų siekia emociškai šiltų santykių su SUP turinčiu mokiniu, vengia viešos kritikos, taip žadindami ir palaikydami mokymo(si) motyvaciją.

4. PEDAGOGŲ SKATINIMAS IR PROFESINĖS KOMPETENCIJOS TOBULINIMAS

Kiekvienas žmogus jaučiasi geriau, kai jo darbas pastebimas ir įvertinamas. Didžioji dalis apklaustųjų mokytojų, ugdančių SUP turinčius mokinius, teigia niekad nebuvę mokyklos administracijos paskatinti raštiškai, daugiau kaip pusė mokytojų nėra sulaukę net žodinio paskatinimo (žr. 38 pav.). Galima daryti išvadą, jog mokytojai, dirbantys su SUP turinčiais mokiniais mokyklos administracijos paskatinimų sulaukia labai retai. Retorinis klausimas – ar tai skatina mokytoją tobulėti?

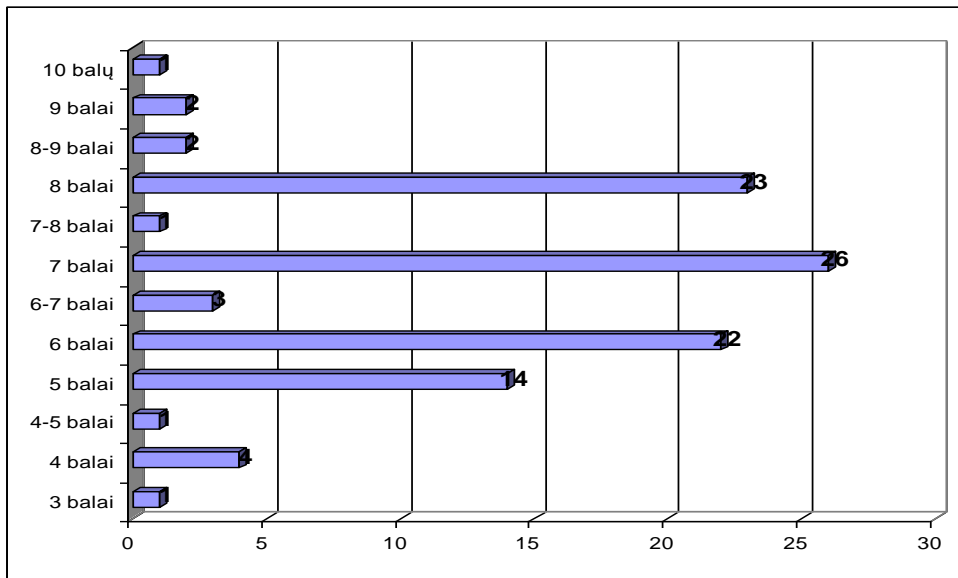
38 pav. Pedagogų, dirbančių su SUP turinčiais mokiniais, skatinimas, (mokytojų %)

Mokytojų buvo prašoma 10-bale skale įvertinti savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą darbe su specialiųjų poreikių turinčiais vaikais. Mokytojai savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą vidutiniškai vertina 6-7 balais (patenkinamai – pakankamai).

Tik vienas pedagogas savo pagalbos veiksmingumą vertino dešimčia balų. Jis teigia, jog dirbdamas su SUP turinčiais vaikais, rengdamas jiems programas, nesusiduria su jokiais sunkumais.

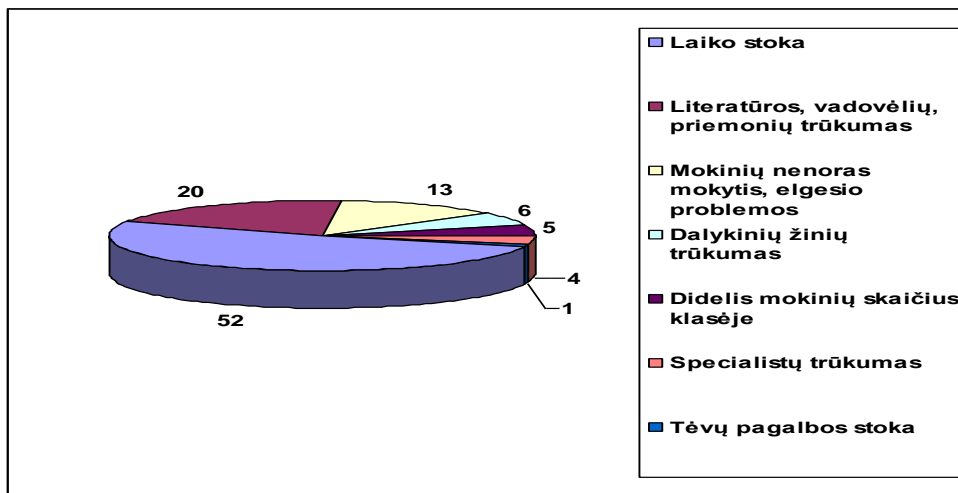
2 pedagogai savo pagalbos veiksmingumą įvertino 9 balais. Vienas jų teigia, jog patiria sunkumų parinkdamas mokinio ugdymui tinkamus vadovėlius, užduotis, pritrūksta laiko darbui porose. Antrasis teigia, jog didžiausia problema, dirbant su SUP turinčiais mokiniais – vaikų elgesys.

Žemiausiai, tik trimis balais savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą įvertino 1 pedagogas. Jo nuomone, bent pusė klasės mokinių turėtų būti ugdomi ne pagal Bendrąsias ugdymo programas. Mokytojo teigimu, parašyti programą jis sugebėtų, tačiau dirbti su SUP turinčiais vaikais nemoka. Visų pedagogų savo pedagoginės pagalbos veiksmingumo įsivertinimai dešimties balų sistemoje pateikti 39 pav.

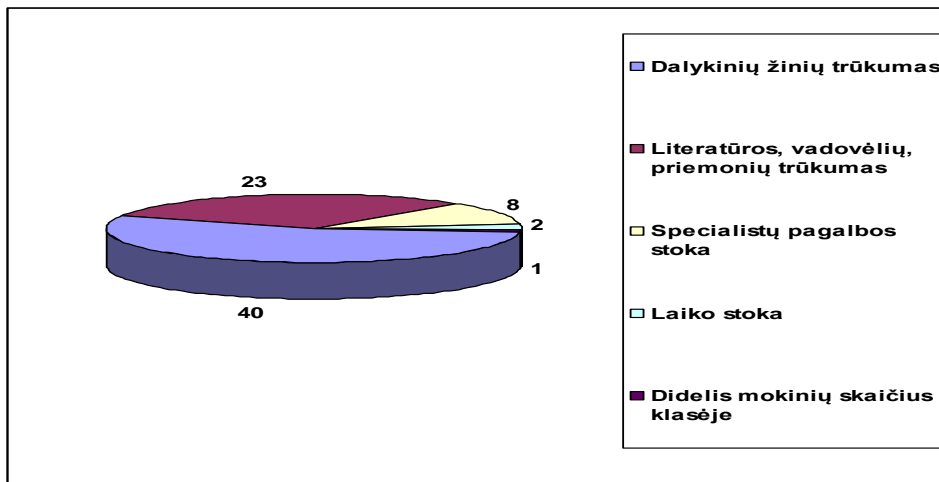
39 pav. Pedagogų savo pedagoginės pagalbos veiksmingumo įsivertinimas, (N - mokytojų)

Kokie sunkumai iškyla mokytojams dirbant su SUP mokiniais? Mokytojai teigia (52 atsakymai), jog labai trūksta laiko; apsunkina darbą specialios literatūros, vadovėlių, priemonių trūkumas (20 atsakymų); daug sunkumų sukelia prasta mokinių mokymosi motyvacija, elgesio problemos (13 atsakymų); trūksta žinių apie specialiųjų poreikių mokinius (6 atsakymai); klasėje daug mokinių, dirbama pagal kelių lygių programas (5 atsakymai); trūksta specialistų pagalbos rengiant programas, dirbant su vaikais (4 atsakymai); ugdymo procese nedalyvauja tėvai (1 atsakymas) (žr. 40 pav.).

40 pav. Pedagogų patiriami sunkumai, dirbant su SUP turinčiais vaikais, atsakymų skaičius

Modifikuodami, adaptuodami programas mokytojai labiausiai akcentuoja dalykinių žinių trūkumą (40 atsakymų); 23 atsakymuose paminėta, jog trūksta specialios literatūros, spec. poreikių turintiems mokiniams pritaiktų vadovėlių, metodinių priemonių; 8 atsakymuose pasigendama specialistų patarimų, konsultacijų; tik 2 atsakymuose minima laiko stoka ir tik 1 atsakyme – didelis mokinių skaičių klasėje (žr. 41 pav.).

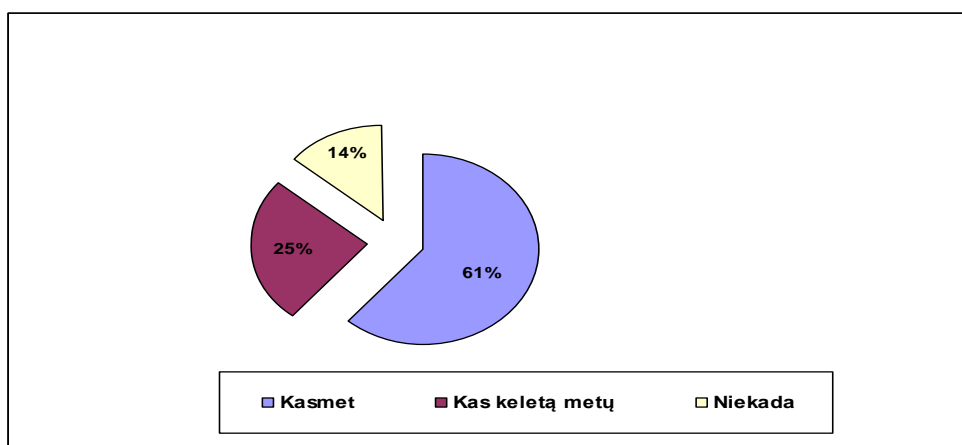
41 pav. Pedagogų patiriami sunkumai, modifikuojant ir/ar adaptuojant Bendrąsias programas, atsakymų skaičius

Norint sėkmingai organizuoti darbą heterogeninėse klasėse reikia nuolat kelti kvalifikaciją. Daugiau nei du trečdaliai apklaustų mokytojų teigia dalyvaujantys įvairiuose psichologiniuose, spec. pedagoginiuose seminaruose, kursuose, konferencijose. Per pastaruosius 2 metus mokytojai vidutiniškai dalyvavo viename tokio pobūdžio seminare. Tačiau beveik trečdalis mokytojų teigia, jog nedalyvavo nei viename.

Ugdymo įstaigos administracijos finansinis palaikymas keliant kvalifikaciją yra labai svarbus. Siekiant išsiaiškinti kiek mokytojai turi galimybių kelti kvalifikaciją finansiškai remiami darbovietės. Mokytojams buvo pateiktas klausimas “Ar mokyklos vadovybė apmoka kursų, spec. ugdymo tema, išlaidas?”. Beveik du trečdaliai mokytojų atsakė, jog išlaidos visada apmokamos. Nedidelė dalis teigia, jog apmokama maždaug pusė išlaidų. Tačiau beveik trečdalis mokytojų teigia, jog kursų išlaidos neapmokamos. Galima daryti prielaidą, jog beveik trečdaliui mokytojų mokyklos vadovybė finansiškai apriboja galimybes kelti savo kvalifikaciją.

Mokytojai profesinę kompetenciją gali tobulinti ir pačioje ugdymo įstaigoje. Du trečdaliai mokytojų teigia, jog mokykloje kartą per metus ar net dažniau yra rengiami įvairūs mokymai.

Specialiosios pedagoginės kompetencijos kėlimui didelę reikšmę turi ne tik kursų, seminarų lankymas, dalyvavimas konferencijose, bet ir galimybė gauti žinių iš literatūros šaltinių. Mokytojams buvo pareiktas klausimas kaip dažnai biblioteka papildoma specialiaja pedagogine, psichologine literatūra. Daugiau kaip pusė mokytojų teigia, jog tai vyksta kasmet, ketvirtadalis - kas keletą metų. Tačiau beveik kas septinto mokytojo teigimu, biblioteka ugdymo įstaigoje specialiaja pedagogine, psichologine literatūra niekada nepapildoma (žr. 42 pav.).

42 pav. Mokyklos bibliotekos papildymas specialiaja pedagogine, psichologine literatūra (mokytojų %)

Skyriaus išvados.

Gauti duomenys leidžia teigti, jog mokytojai, dirbantys su SUP turinčiais mokiniais mokyklos administracijos paskatinimų sulaukia labai retai.

Mokytojai savo pedagoginės pagalbos veiksmingumą vidutiniškai vertina 6-7 balais (patenkinamai – pakankamai).

Dažniausiai pedagogai nurodo šiuos darbo su SUP turinčiais vaikais sunkumus: laiko stoką; žinių trūkumą, kaip pritaikyti ugdytiniui mokymo turinį; vadovėlių, mokymo priemonių ir specialiosios literatūros stoką ir kt.

Daugiau nei du trečdaliai apklaustų mokytojų teigia dalyvaujantys įvairiuose psichologiniuose, spec. pedagoginiuose seminaruose, kursuose, konferencijose. Per pastaruosius 2 metus mokytojai vidutiniškai dalyvavo viename tokio pobūdžio seminare.

Beveik dviem trečdaliams mokytojų kursų, seminarų spec. ugdymo tema išlaidos visada apmokamos. Beveik trečdaliui mokytojų – neapmokamos, t.y., mokyklos vadovybė finansiškai apriboja galimybes kelti savo kvalifikaciją.

Daugiau kaip pusė mokytojų teigimu mokyklose biblioteka kasmet papildoma leidiniais apie specialųjį ugdymą, ketvirtadalio teigimu - kas keletą metų. Tačiau beveik kas septinto mokytojo teigimu, biblioteka ugdymo įstaigoje specialiąja pedagogine, psichologine literatūra niekada nepapildoma.

IŠVADOS

1. Psichosocialinė mokinių, turinčių SUP, charakteristika:

- beveik pusė SUP turinčių mokinių auga socialinės atskirties arba “rizikos“ grupės šeimose (nepilnose, daugiavaikėse, bedarbių, gaunančiose socialinę pašalpą, gyvenančiose skurdžiai ir t.t.);

- pusė SUP turinčių vaikų nedalyvauja užklausinėje veikloje, o laisvalaikį leidžia pasyviai, dažniausiai žiūrėdami TV;

- didžioji dalis SUP turinčių mokinių palankiai vertina savo santykius su mokytojais;

- beveik šeštadalis SUP mokinių mokykloje išgyvena atskirtį ir izoliaciją, teigia patiriantys fizinį ir/ar emocinį smurtą, nors mokytojai to nelinkę pastebėti.

2. SUP turinčių mokinių ir jų tėvų teigimu, daugiau nei pusei vaikų mokykloje nėra teikiama reikalinga specialistų pagalba.

3. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo (tiksliau bendravimo) situacija gana prieštaringa, ją tėvai ir mokytojai vertina nevienodai: pedagogai apie bendravimą (pedagogų lankymąsi ugdytinių namuose, tėvų dalyvavimą SUK posėdžiuose, individualų tėvų bendravimą su specialistais ir kt.) pateikia žymiai palankesnius duomenis, kurių tėvų apklausos rezultatai dažnai nepatvirtina.

4. Analizuojant tėvų bendravimą su vaikais konstatuota, jog tėvai labai menkai bendrauja su vaikais: 2/3 tėvų teigia neskiriantys laiko bendravimui su vaiku (nors apie 2/3 mamų yra bedarbės), bendra vaikų ir tėvų veikla dažniausiai apsiriboja televizoriaus žiūrėjimu ar bendrai atliekamais ūkio darbais.

5. Apklausos duomenys apie tėvų pagalbą vaikams namuose padedant jiems mokytis yra labai prieštaringi: tėvai labai palankiai vertina pagalbos vaikui namuose situaciją, tuo tarpu mokytojai teigia, kad tinkamą pagalbą mokiniams teikia tik trečdalis tėvų.

6. Pedagogai, dirbantys su SUP turinčiais mokiniais individualizuoja (pritaiko) jiems ugdymo procesą ir turinį, tačiau individualizavimą palankiau vertina patys pedagogai nei SUP turintys mokiniai.

7. Mokytojai savo pagalbos veiksmingumą vaikui, turinčiam SUP, vertina patenkinamai arba pakankamai. Dažniausiai nurodo šiuos darbo su SUP turinčiais vaikais sunkumus: laiko stoką; žinių trūkumą, kaip pritaikyti ugdytiniui mokymo turinį; vadovėlių, mokymo priemonių ir specialiosios literatūros stoką ir kt.

8. Duomenys apie pedagogų kompetencijų tobulinimą ir jų skatinimą – prieštaringi, tačiau dominuoja informacija, jog mokyklų administracija nepakankamai dėmesio skiria pedagogų specialiosios pedagoginės kompetencijos kėlimui ir pedagogų skatinimui už darbą su SUP turinčiais vaikais.